

Κατεύθυνση Παιδαγωγικών-Ειδικής Αγωγής
Ειδικότητα:
Ελληνικοί Παραδοσιακοί Χοροί

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της φοιτήτριας
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ

Η ΧΟΡΕΥΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΙΣΤΡΟΥΝΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΕΞΕΤΑΣΤΕΣ:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΣ Ε.Ε.Δ.Π.

ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ ΧΡΙΣΤΟΣ (407/70)

ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ: 2004-2005

ΤΡΙΚΑΛΑ
Ιούνιος 2005

-----*-----

4459

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΑΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 4459/1

Ημερ. Εισ.: 07-07-2005

Δωρεά:

Ταξιδετικός Κωδικός: ΠΤ - ΤΕΦΑΑ

2005

ΑΠΟ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000077832

Το χωριό Σιστρούνι.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	5
Κεφάλαιο 1. Ιστορικά της περιοχής – Η ζωή στο χωριό.	
Λάκκα Σουλίου	8
Σούλι.....	9
Σιστρούνη	12
Ιστορικά στοιχεία της περιοχής	15
Μάχη Λίππας – Σιστρονίου – Λιβίκιστας	16
Σχέσεις Σουλιωτών – Παρασουλιωτών	16
Το κάστρο	19
Οι κάτοικοι του χωριού	20
Οικογένεια.....	23
Κεφάλαιο 2. Η Εθιμική ζωή της περιοχής.	
Τα δωδεκάημερα	24
Χριστουγεννιάτικα έθιμα	25
Απόκριες	26
Τελευταία Κυριακή του Μαΐου.....	31
Η εκδήλωση	33
Το πανηγύρι	37
Ο γάμος.....	41
Κεφάλαιο 3. Χορός - Μουσικά όργανα - φορεσιά.	
Ο ρόλος του χορού	62
Μουσικά όργανα	64
Φορεσιά	67
Κεφάλαιο 4. Πολιτιστικοί φορείς.	
Σύλλογος Σουλιωτών	69
Ιστορικό - λαογραφικό μουσείο	71
Τραγούδια και χοροί της περιοχής.....	72
Βιβλιογραφία	84

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να αναδείξει τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις μιας άγνωστης ερευνητικά περιοχής. Συγκεκριμένα η έρευνα αναφέρεται στην περιοχή Λάκκας Σουλίου και ειδικότερα το χωριό Σιστρούνι.

Μελετώντας τη βιβλιογραφία που αφορά τη μουσικοχορευτική παράδοση της Ηπείρου πιο συχνές αναφορές γίνονται στις μελωδίες και τους χορούς από περιοχές όπως είναι το Πωγώνι ή το Ζαγόρι. Σε αυτό το σημείο θέλω να τονίσω ότι και η Λάκκα Σουλίου είναι περιοχή της Ηπείρου με την δική της ιδιαίτερη πολιτισμική ταυτότητα.

Με τον όρο δημοτικός χορός δηλώνεται ένα σύνολο κινητικών, ηχητικών, λεκτικών και πολιτισμικών μορφών διαρθρωμένων σε ενότητες. Οι ενότητες αυτές δημιουργούνται, συντηρούνται και αναπτύσσονται από ένα οργανωμένο σύνολο ανθρώπων, συνδέονται άμεσα με τον υλικό, τον κοινωνικό και πνευματικό τους βίο και αποτελούν έκφραση των ψυχικών τους καταστάσεων, των ηθικών και κοινωνικών τους αξιών και των αισθητικών τους αντιλήψεων. Ο δημοτικός χορός είναι συγχρόνως προϊόν και διαδικασία. Είναι προϊόν μιας προφορικής κατά κανόνα παράδοσης αλλά και δυναμική διαδικασία εφ' όσον εξελίσσεται μέσα στο χρόνο μέσω των επιλογών των μελών της ομάδας, ενός οργανωμένου συνόλου ατόμων που μοιράζονται ένα σύστημα ιδεών, συμβόλων, τρόπων συμπεριφοράς και επικοινωνίας. Η ομάδα επιλέγει τα χορευτικά είδη που την εξυπηρετούν καθορίζοντας παράλληλα τους τρόπους χρήσης και λειτουργίας τους (Λουτζάκη & Άντζακα 1999).

Στην Ελλάδα ο χορός αποτελούσε και αποτελεί σημαντικό στοιχείο της κοινωνικής δράσης (action). Χορευτικές δραστηριότητες (performances) οργανώνονται σε περιστάσεις (occasions), όπου τα μέλη της κοινότητας καλούνται στην κυριολεξία να μπουν στο χορό τότε για να συμμετάσχουν στο τοπικό πανηγύρι, να γιορτάσουν μία θρησκευτική γιορτή, να λάβουν μέρος σε γάμους και οικογενειακές συγκεντρώσεις και τότε για να παραβρεθούν και σε άλλου τύπου διοργανώσεις (Λουτζάκη, 1992).

Σημείο αναφοράς για τη χορευτική πράξη είναι η κοινότητα (community), τα μέλη της οποίας μοιράζονται τον ίδιο χώρο (συνοικία, χωριό, πόλη ή ακόμα μια ευρύτερη γεωγραφική περιφέρεια) και καθοδηγούνται, κατά κάποιο τρόπο, από κοινές παραδόσεις, θεσμούς, ήθη και αξίες. Σε κάθε κοινότητα υπάρχουν ορισμένα χαρακτηριστικά στοιχεία, όπως το γλωσσικό ιδίωμα, η τροφή, η φορεσιά, η μουσική, το τραγούδι και ο χορός, που όλα μαζί συνθέτουν την ταυτότητά της και με τα οποία επιτυγχάνεται η διάκριση από άλλες κοινότητες (Λουτζάκη, 1992).

Η συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες, οι συναλλαγές ή οι αυθόρμητες συναντήσεις για τις ανάγκες της ομάδας είναι συνηθισμένες διαντιδράσεις για τα μέλη μιας κοινότητας. Σε αυτές εντάσσεται και ο χορός, που ως κοινωνικό γεγονός αφορά το σύνολο της κοινότητας και έλκει την προσοχή των μελών της (χορευτών και μη-χορευτών), τονίζοντας βασικές αξίες και την οργάνωση της ομάδας. Η κοινότητα διαθέτει τα μέσα για να διδάξει τα άτομα ώστε να κατανοήσουν τους ρόλους του πολιτισμικού της συστήματος (Λουτζάκη, 1992).

Η ενασχόλησή μου με τη μελέτη αυτή άρχισε τον Οκτώβριο του 2004 και τελείωσε τον Ιούνιο του 2005. Η μεθοδολογία που χρησιμοποίησα ήταν:

1) ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ (στάδιο προετοιμασίας)

2) ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ (επιτόπια έρευνα)

α. Άμεση παρατήρηση του χορού και των κινήσεων που τον αποτελούν

β. Συνέντευξη για το χορό

γ. Συνέντευξη για το χώρο και το περιβάλλον

3) ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

α. Ενεργός συμμετοχή-εκμάθηση του χορού

Να περάσει η κίνηση στο σώμα του ερευνητή

β. Καταγραφή των εθίμων που περιέχουν χορό

(λεκτική, φιλμ, βίντεο)

γ. Χρησιμοποίηση οδηγών έρευνας και ερωτηματολογίων

δ. Σημειώσεις (πλαίσιο και περιεχόμενο)

4) ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.(Giurchescu & Topr 1998).

Κύριοι λόγοι ενασχόλησης μου με τη Λάκκα Σουλίου ήταν 1) το γεγονός ότι κατάγομαι από το Σιστρούνι και 2) η φιλοδοξία μου να συμβάλλω στην ανάδειξη της πολιτισμικής ταυτότητας της περιοχής.

Τα βασικά προβλήματα τα οποία συνάντησα κατά την διάρκεια της έρευνας ήταν: α) η σχετικά ελλιπής βιβλιογραφία, β) το γεγονός ότι κάποια από τα ήθη και έθιμα πραγματοποιούνται το καλοκαίρι και αυτό αποτέλεσε αρνητικό παράγοντα για την καταγραφή και γ) τέλος η εντοπιότητα μου έδινε την εντύπωση στους πληροφορητές ότι κάποια γεγονότα θεωρούνταν αυτονόητα.

Αυτό που ουσιαστικά με βοήθησε ήταν η προθυμία των κατοίκων. Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω τους:

Αποστολάκη Λάμπρο, καθηγητή φιλόλογο.

Αποστολάκη Χρήστο, συνταξιούχο γραμματέα.

Καψάλη Αλεξάνδρα, συνταξιούχο.

Κιτσάκη Αναστάσιο, τραγουδιστή.

Μίχα Παναγιώτα, συνταξιούχο.

Μπούνα Μιχαήλ, συνταξιούχο.

Σιούτη Θεμιστοκλή, συνταξιούχο.

Στράτη Κωνσταντίνο, ιερέα.

Στράτη Κωνσταντίνο, συνταξιούχο αστυνομικό.

Στράτη Νικόλαο, αστυνομικό.

Τζίμα Κωνσταντίνο, τραγουδιστή.

Τζόκα Παναγιώτης, μουσικό παραγωγό της ΕΡΤ.

ΛΑΚΚΑ ΣΟΥΛΙΟΥ

Ο Αλεξίου (1993) διακρίνει την ευρύτερη περιοχή της Λάκκα Σουλίου σε τέσσερις υποπεριοχές οι οποίες είναι : της Άνω Λάκκας, της Λάκκας Λελόβου, της Κάτω Λάκκας και του Φαναρίου.

Το χωριό Σιστρούνι για το οποίο θα μιλήσουμε ανήκει στην Άνω Λάκκα ή Λάκκα Σουλίου. Άλλα χωριά στην ίδια υποπεριοχή είναι: Άγιος Ανδρέας, Άγιος Νικόλαος, Αλεποχώρι Μπότσαρη, Ανθοχώρι, Αχλαδέα, Βαλανιδιά, Γεωργάνοι, Δερβίζιανα, Έλαφος, Ζωτικό, Καταμάχη, Κουμαριά, Λίππα, Μπαουσιοί, Μπεστιά, Παλαιοχώρι Μπότσαρη, Παρδαλίτσα, Πλατανιά, Ρωμανό, Σμυρτιά και Σερζιανά (Αλεξίου,1993).

Σήμερα το Σιστρούνι ανήκει στο Δήμο Λάκκας Σουλίου. Έδρα του Δήμου είναι τα Δερβίζιανα και περιλαμβάνει δώδεκα χωριά της Λάκκας Σουλίου και δύο έξω από αυτή.

Η Λάκκα Σουλίου είναι ορεινή περιοχή με χαμηλά βουνά και λόφους. Οριοθετείται από τον Τόμαρο (1.974μ.) και τη Νότια προέκτασή του στα Ανατολικά, από τα Θεσπρωτικά Όρη (1.274μ.) στα Νότια, από τα όρη Σουλίου (1.615μ.) στα Δυτικά και από το Νότιο τμήμα των Κουρεντιακών ορέων (1.172μ.) στα Βόρεια (Αλεξίου,1993). Έχει έκταση 286 τετ.χλμ.

Ονομάζεται Λάκκα γιατί μοιάζει με ένα μεγάλο κοίλωμα (Φυτράκης, 1991)το οποίο περιβάλλεται από ορεινούς όγκους τόσο δυτικά όσο και ανατολικά. Το δε Σουλίου είναι ενδεικτικό ότι η περιοχή αυτή κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας ήταν υπό τη Σουλιώτικη επικυριαρχία. Παρασουλιώτικη περιοχή¹. Το όνομα του Σουλίου πρωτοεμφανίστηκε στην ιστορία το 1614 (Σανδρής, 2001)

¹ Παρασουλιώτικη περιοχή ονομάζεται η περιοχή που βρίσκεται γύρω από το Σούλι και που σε αυτή οι Σουλιώτες ασκούσαν προστασία (Σανδρής, 2001).

Η «επικράτεια» των Σουλιωτών περιελάμβανε εκτεταμένα τμήματα των σημερινών νομών Ιωαννίνων, Πρέβεζας και Θεσπρωτίας (Σανδρός , 2001). Οι Σουλιώτες οι ορεινοί αυτοί πολεμιστές ήλεγχαν κατά την περίοδο της μεγάλης ισχύος τους μια πολύ εκτεταμένη περιοχή. Τα όρια της ξεκινούσαν νότια των Ιωαννίνων, από το χωριό Θεριακήσι αφού διέσχιζαν τη σημερινή οδό προς την Άρτα, μέχρι το φράγμα του Λούρου. Στη συνέχεια στρέφονταν δυτικά, προς τα Λέλοβα (Θεσπρωτικό) και πάλι νότια, μέχρι την καρδιά του σημερινού νομού Πρέβεζας και την κωμόπολη του Λούρου. Ανηφόριζαν ξανά προς τα βορειοδυτικά, περνούσαν βόρεια από το Καναλλάκι και, αφού διέσχιζαν απέναντι από το Μαργαρίτι και περνώντας βόρεια από τα Σκάπετα και κοντά από τη Δωδώνη, στα νότια κράσπεδα του οροπεδίου των Ιωαννίνων, επανέρχονταν στο Θεριακήσι.

ΣΟΥΛΙ

Ως προς το όνομα του Σουλίου, ο Φουρίκης υποστηρίζει ότι προέρχεται από αλβανική λέξη, η οποία σημαίνει δοκός και στύλος, ο Λαμπρίδης από το όνομα μιας πατριάς των Τσάμηδων, που ήταν από τις πρώτες που κατοίκησαν στην Περιοχή. Κατά τον Περραιβό, η όρος προέρχεται από το όνομα κάποιου Οθωμανού τυράννου, που εκστράτευσε εναντίον των Σουλιωτών και σκοτώθηκε εκεί (Σούλης). Τέλος κατά τον Χρ. Ιωάνν. Σούλη, Γυμνασιάρχη της Ζωσιμαίας Σχολής Ιωαννίνων, στο σχετικό λήμμα που γράφει στη Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια Πυρσού, αναφέρεται ότι ο όρος Σούλι σημαίνει στα αλβανικά, σκοπιά, Βίγλα (soul-i) (Κομπίλας, 1998).

Το Σούλι είναι περιοχή της Ηπείρου και βρίσκεται ανατολικά του Θεσπρωτικού κόλπου και σε υψόμετρο 700 μέτρα περίπου, μεταξύ των βουνών Μούργκας - Ζαβρούχου και Τρούλιας.

Οι πρώτοι κάτοικοι μετανάστευσαν στο Σούλι, γύρω στο 1550 – 1600, αναφέρονται δε τόσο από τον Λαμπρίδη όσο και τον Περραιβό ως πρώτες πατριές (φάρες) οι των Τζαβελλαίων και των Πασσαίων.

Η πύκνωση των οικισμών του Σουλίου έγινε γύρω στο 1630 – 1720, περίοδος οπου έχουν ήδη σχηματισθεί τα χωριά του Σουλίου.

Την περιφέρεια του Σουλίου αποτελούσαν τα χωριά: Σούλι, Αβαρικός, Κιάφα, και Σαμονίβα το λεγόμενο τετραχώρι. Αργότερα η περιφέρεια

επεκτάθηκε και στα γύρω χωριά: Τσεκούρι, Περετάχι, Βίλια, Αλεποχώρι, Κοντάταις, Γκανόλα και Τσιφλίκι τα οποία αποτέλεσαν το Εφταχώρι (Μουσελίμης, 1999) .

Η γεωγραφική τους διαμόρφωση αποτελεί τη φυσικότερη οχύρωση στην προστασία και την άμυνα τους κατά του εχθρού από οποιαδήποτε κατεύθυνση προερχόμενου.

Μπροστά τους ορθώνεται η ψηλή οροσειρά του Κορύλλα και του Παραβουνίου, που η κορυφή της αποτελεί αδιαπέραστο τείχος προς τα Καμποχώρια της Παραμυθιάς.

Πίσω τους, ανατολικά βρίσκονται τα όρη του Σουλίου, τα οποία τα απομονώνουν από τη Λάκκα των Ιωαννίνων.

Βόρεια τους βρίσκονται τα χωριά Κορύστιανη και Κουκουλιόι. Στο κέντρο και χαμηλά του Παραβουνίου, συναντάμε το Τσαγγάρι και λίγο πιο πάνω ανατολικότερα, τη Γλαβίτσα. Και τέλος νότια τους, ανάμεσα στα κάστρα της Κιάφας και του Κουγκίου, τη Σαμονίβα.

Μικρός λαός οι Σουλιώτες, με μεγάλη κληρονομιά ήρθε και ρίζωσε σε αυτή τη γη, την οποία όσο περνούσαν τα χρόνια την αγάπησε με πάθος και είχε την φλόγα μέσα του για λευτεριά. « Αυτόν εδώ τον ελεύθερο λαό ήθελαν και προσπάθησαν να υποδουλώσουν πολλοί πασάδες, γιατί ανησυχούσαν για την κυριαρχία τους στα γύρω χωριά (Διαμάντης, 2001)».

Μοναδικά περάσματα των Σουλιωτών για τα καμποχώρια του Φαναριού και της Παραμυθιάς, τα δύσβατα μονοπάτια από τη Σκάλα της Τζαβέλαινας και το Ζαβρουχάκι, το Σέλωμα του Βέλια και της Δραγουμής και για την κωμόπολη της Παραμυθιάς, η δύσκολη διάβαση από τον αυχένα του Κορύλλα-ΣΤΑΥΡΟ. Για τα Γιάννενα, η Σκάλα στο Λιβάδι και για τη Λάκκα το μονοπάτι της Καστανιάς και της Μούργκας.

Βουλευτήριο Σουλιωτών

Η νομοθεσία της Σουλιώτικης συμπολιτείας αναφέρει: α)κάθε φυλή (φάρα), πρέπει να εκλέξει ένα δημογέροντα , β) αυτοί οι δημογέροντες από κοινού πρέπει να εκλέξουν πενταμελή επιτροπή, γ) άλλοι πέντε δημογέροντες αποτελούσαν το κριτήριο που είχε σκοπό να κρίνει τις διαφορές εντόπιων και

ξένων. Στο κριτήριο περιλαμβάνονται δώδεκα άρθρα σαν ένας γραπτός νόμος. Το ένατο άρθρο γράφει: «όποιος αποδειχθεί προδότης της πατρίδος, εκείνον να τον θανατώνει η φυλή του με οποιονδήποτε θάνατον εγκρίνει». Στο βουλευτήριο συνεδρίαζε το Συμβούλιο που διοικούσε η συμπολιτεία και έδιναν λύσεις σε κρίσιμα ζητήματα (Κομπίλας, 1998).

Πολλά δημοτικά τραγούδια αναφέρονται στα πηγάδια του Σουλίου. Αυτά προσέφεραν μεγάλη βοήθεια στις γυναίκες της περιοχής. Σήμερα έχουν διατηρηθεί κάποια από αυτά.

Το Σούλι ακόμη είναι γνωστό για το Κούγκι, για το κάστρο της Κιάφας και τις πολεμίστρες στο τείχος του και για την αρχιτεκτονική πολεμική στα Σουλιώτικα καστροσπιτα.

το κάστρο της Κιάφα

Σουλιώτικα καστροσπιτα

τα πηγάδια

το βουλευτήριο

Το Κούγκι

Κούγκι στα αλβανικά σημαίνει πάσσαλος και πρόκειται για ένα κωνοειδή λόφος νότια του Σουλίου. Βρίσκεται επάνω από τη χαράδρα της Σαμονίβας, έχοντας από τρία μέρη απάτητους γκρεμούς και από το βόρειο τμήμα, απότομη ανηφόρα. Σε αυτό το μέρος έγιναν και οι πιο σκληρές μάχες (1803) μεταξύ Σουλιωτών και Τούρκων (Μουσελίμης, 1999) .

Η κορυφή του περιβάλλεται από κάστρο. Κατεβαίνοντας προς τη χαράδρα της Σαμονίβας συναντάς μια απλωτή σπηλιά, όπου αρχικά μόνασε ο καλόγερος Σαμούηλ. Μετά από λίγο καιρό αυτός χτίζει (1793) το εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής με μία μικρή κλίνη οπού και διέμενε. Ο καλόγερος Σαμούηλ στις 16 Δεκεμβρίου του 1803 ανατίναξε το εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής, δηλώνοντας έτσι την άρνηση του για υποδούλωση στους Τούρκους. Σε αυτή την τοποθεσία κάθε τελευταία Κυριακή του Μαΐου πραγματοποιείται αναπαράσταση της ανατίναξης της Αγίας Παρασκευής (βλέπε σ. 28) .

ΣΙΣΤΡΟΥΝΙ

Το Σιστρούνι είναι χτισμένο στους πρόποδες των βουνών του Σουλίου από την ανατολική τους πλευρά. Η κορυφογραμμή των βουνών του Σουλίου χωρίζει τους νομούς Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας. Απέχει από τα Ιωάννινα εξήντα τέσσερα χιλιόμετρα και εξήντα χιλιόμετρα περίπου από την Πρέβεζα. Στο ανατολικό μέρος του χωριού ρέει ο ποταμός Αχέρωντας².

² Στους πρόποδες του βουνού του Σουλίου και στο βόρειο τμήμα του χωριού Σιστρούνι πηγάζει ο Αχέρων ποταμός. Η πηγή αυτή είναι η πρώτη του ποταμού και έτσι αναφέρεται μέχρι σήμερα "πηγές του Αχέροντα". Ρέει δε στο ανατολικό μέρος του ίδιου χωριού μέσα σε μια πυκνή πλημμυρίδα από ιτιές και γέρικα πλατάνια. Η ύπαρξή του στην περιοχή διευκόλυνε πολύ τους κατοίκους στην αντιμετώπιση της διαβίωσης τους.

Στην αρχαιότητα πρώτος αναφέρει τον Αχέροντα ο Όμηρος σε μια περιγραφή του Κάτω Κόσμου, που έκανε στην « Οδύσσεια ». Ο Αχέρον, γιος της Γης, τιμωρήθηκε από τον Δία να κυλά κάτω από τη Γη, γιατί κατά την γιγαντομαχία έδωσε στους γίγαντες νερό να ξεδιψάσουν.

Ο Αχέροντας είναι συνδεδεμένος με την Ιστορία του Νεκρομαντείου όπου ο Χάρος γιος του Ερέβους και της Νύχτας χαίρονταν με την μεταφορά των νεκρών στην Πύλη του Άδη, κοντά στο Νεκρομαντείο.

Σύμφωνα με τους πληροφορητές Λάμπρο, Χρήστο, Κώστα και Κώστα το όνομά του χωριού οφείλεται σε τρεις εκδοχές: η πρώτη αναφέρει ότι το έχτισε ένας Ιταλός με το όνομα Σειστρών, έτσι του έδωσε το όνομα του και για το λόγο αυτό παλαιά γραφόταν με ``ει``.

Η δεύτερη μας λέει ότι το όνομα του χωριού οφείλεται στον ποταμό Σειστράεντα παλαιά ονομασία του ποταμού Αχέροντα. Η τελευταία μας αναφέρει ότι η ονομασία του προέρχεται από το `σεις τρανοί δηλαδή εσείς οι δυνατοί. Και οι τρεις αυτές εκδοχές είναι αβέβαιες γιατί δεν υπάρχουν άλλα στοιχεία τα οποία να δικαιολογούν αυτή την ονομασία.

Ο Αραβαντινός αναφέρει ότι το Σιστρούνι συνδέεται με την πόλη Κασσ(ι)ώπη. Χαρακτηριστικά γράφει «Της πόλεως ταύτης ερείπια φαίνονται προς το νυν χωριό Σιστρούνι της Λάκκας του Σουλίου». (Αραβαντινός, 1984). Τα ερείπια της αρχαίας Κασσ(ι)ώπης βρίσκονται κοντά στο Ζάλογγο του νομού Πρέβεζας. Την πόλη κατέστρεψε ο Ρωμαίος στρατηγός Οκταβιανός Αύγουστος το 30 π.Χ και ανάγκασε τους κατοίκους της να εγκατασταθούν στη Νικόπολη που έχτισε σε ανάμνηση της νίκης του στο Άκτιο. Είναι φανερό πως γίνεται σύγχυση σχετικά με τη θέση της αρχαιόπολης.

Επίσης περίπου ίδια αναφορά γίνεται στην συνέντευξη του Κ. «Το Σιστρούνι ήταν κόμβος της Κασώπαιας πόλης και ένωνε την Θεσπρωτία την Παραμυθιά και την Πρέβεζα ».

Οι έρευνες που έχουν γίνει στην περιοχή είναι ελάχιστες και αυτή τη στιγμή δεν μπορούμε να επαληθεύσουμε ή και να απορρίψουμε κάποιες από αυτές τις πληροφορίες.

Επίσης για τα επώνυμα των κατοίκων στο χωριό σύμφωνα με τον Κώστα και Λάμπρο υπάρχουν δύο εκδοχές. α) Είχε εγκατασταθεί στο Σιστρούνι κάποιος διωκόμενος, στα χρόνια της τουρκοκρατίας με το όνομα Γιώτης από την περιοχή των Ανωγίων (Ρέθυμνο Κρήτης). Μετά από κάποιο χρονικό διάστημα απέκτησε τρεις γιους στους οποίους έδωσε τα ονόματα Αποστόλης, Ευστράτιος και Χρήστος. Τα ονόματα αυτών στη συνέχεια δόθηκαν ως επώνυμα. Έτσι τα επώνυμα Στράτης, Αποστολάκης και Κιτσάκης προέρχονται από το ίδιο γενεολογικό δέντρο. β) Το επώνυμο Αποστολάκη προέρχεται από κάποιον Κρητικό ο οποίος ήταν γαμπρός στο Σιστρούνι.

Το Σιστρούνι επικοινωνούσε με τα αλλά χωριά της Λάκκας Σουλίου όπως και με το Σούλι μέσα από μονοπάτια. Κεντρικός δρόμος πλάτους περίπου ενός μέτρου ήταν το Δερβένι. Ο δρόμος αυτός ξεκινούσε από τα χωριά της Λάκκας Σουλίου, περνούσε από τον προφήτη Ηλία, συνέχιζε για τους Βαρυάδες, Θεριακήσι και Ιωάννινα. Ήταν δε χωματόδρομος (Μαρκόπουλος, 2001).

Έργα για βελτίωση του οδικού δικτύου έγιναν τα χρόνια της δεκαετίας του 1950, τότε που η Ελλάδα είχε ακόμα ανοιχτές τις πληγές της από τον πόλεμο του 1940. Τα έργα αυτά ήταν χρονοβόρα. Ακόμη και το 1985 βλέπουμε στις εφ. Πρωινά νέα, Ηπειρώτικος Αγών (ένα μικρό απόσπασμα) :

Απαραίτητη η κατασκευή του οδικού δικτύου Λάκκας Σουλίου

«Την ένταξη του οδικού δικτύου περιοχής Λάκκας Σουλίου, στο πρόγραμμα εθνικής κλίμακας προτείνει η Δ/ση Συγκοιν. Έργων. Το σχετικό έγγραφο που στάλθηκε στους νομάρχες, Ιωαννίνων, Πρέβεζας και Θεσπρωτίας τονίζει τα εξής : Η περιοχή Λάκκα Σουλίου που ανήκει στους νομούς Ιωαννίνων (το μεγαλύτερο μέρος) Πρέβεζας και Θεσπρωτίας, περιλαμβάνει 70 κοινότητες με μόνιμο πληθυσμό περίπου 35.000. Η κύρια απασχόληση είναι η γεωργία και κτηνοτροφία.

Το υπάρχον οδικό δίκτυο συνολικού μήκους 310 ΧΜ στην ως άνω περιοχή παρουσιάζει μεγάλες ελλείψεις στην βατότητα και κυρίως στα γεωμετρικά στοιχεία αυτού με συνέπεια τις μεγάλες δυσκολίες στη διακίνηση του πληθυσμού και των προϊόντων τόσο στην ίδια περιοχή περιορίζοντας σημαντικά την ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων (εφ. Πρωινός νέα, εφ. Ηπειρώτικος Αγών, 1985)».

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Σε κάθε εθνικό ξεσήκωμα οι Λακκιώτες χωρίς δειλία ήταν από τους πρώτους στον αγώνα. Έλαβαν μέρος στην επανάσταση του Πούλιου Δράκου (1585). Συμμετείχαν στην επανάσταση του Σκυλοσόφου (1611), του παράφρονα σε τόλμη και ενθουσιασμό εκείνου ιεράρχη.

Η Λάκκα κατά τους Σουλιώτικους αγώνες, από το 1732-1778 και από το 1792-1803 παρακολουθούσε κάθε κίνηση του εχθρού και ειδοποιούσε εγκαίρως τους Σουλιώτες να λάβουν τα μέτρα τους. Όσοι Λακκιώτες έπαιρναν μέρος σε μάχες κατά τον Τούρκων είχαν το δικαίωμα να επιλέξουν έναν δημογέροντα και να τον στείλουν στο τοπικό συνέδριο του Σουλίου για την επίλυση των διαφορών μεταξύ Σουλιωτών και αγωνιστών Λακκιωτών.

Τους 224 Σουλιώτες που έτρεξαν από την Κέρκυρα (1820) να πολεμήσουν τον Αλή Πασά, πολιορκημένο από τον Πασόμπεη στα Ιωάννινα, ακολούθησαν και 276 Λακκιώτες, οι οποίοι στάθηκαν κοντά τους και έλαβαν μέρος σε όλες τις μετέπειτα μάχες των Σουλιωτών κατά των Σουλτανικών στρατευμάτων. Επίσης κατά την τελευταία πολιορκία του Σουλίου από τον Ομέρ Βρυώνη (1822) οι Λακκιώτες και άλλοι γείτονες συμμαχούν με τους Σουλιώτες και καταφεύγουν με τις οικογένειες και τα κοπάδια τους στο Σούλι.

«Φέρνει λεβέντες διαλεχτούς

Λακκιώτες πεντακόσιους».

Μετά την άτυχη μάχη της Σπλάντζας και το φόνο του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη (1822), οι Λακκιώτες κι άλλοι από τα γειτονικά χωριά πιεζόμενοι από τα δεινά της πολιορκίας, βλέποντας και το μάταιο του αγώνα στα Σουλιώτικα βουνά, γυρίζουν στα σπίτια τους. Πρώτα είχαν φροντίσει να πάρουν τη συγκατάθεση των Σουλιωτών και κατόπιν συμφωνίας με τους ντόπιους αγάδες που τους έλαβαν υπό την προστασία τους (Μουσελίμης, 2001).

ΜΑΧΗ ΛΙΠΠΑΣ – ΣΙΣΤΡΟΥΝΙΟΥ - ΛΙΒΙΚΙΣΤΑΣ

Επίσης συχνές αναφορές μέσα από τις συνεντεύξεις αφορούν τη μάχη που έγινε στο Σιστρούνι. Σε ανάμνηση αυτής καθιερώθηκε εκδήλωση στο χωριό κάθε τελευταία Κυριακή του Ιουλίου(σχετική σ. 30).

Η αρχή αυτής της μάχης και η σπουδαιότερη ήταν στη Λίππα στις 8 Ιουνίου 1800 όπου φονεύεται στη θέση Σκάλλα ο Μουσταφά Ζυγούρης από τον ίδιο το Φώτο Τζαβέλα. Την επομένη 9 Ιουνίου γίνεται η μάχη του Σιστρουνίου όπου παθαίνουν μεγάλη καταστροφή οι Τούρκοι. Τέλος την μεθεπομένη ο Φώτο Τζαβέλας στη Λιβίκιστα (σημερινό Ζωτικό) εξουδετέρωσε στρατό που έστειλε ο Αλής από τη Λίππα. Ο Αλής μένει στην Λίππα μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1800, οπότε μετά επιστρέφει στα Ιωάννινα.

Όμως δεν παραιτείται της πολιορκίας και του σχεδίου του. Κατά την διάρκεια του χειμώνα 1800 – 1801 αποπερατώνει τα κάστρα : Γλυκό – Βίλια – Περιχάτι – Τσεκουράτι – Γόρανα – Κοντάτες - Παλαιοχώρι - Ρωμανό - Σιστρούνι - Λίππα - Λιβίκιστα. Εγκαθιστά φρουρά στα φρούρια αυτά και περιορίζει έτσι τις κινήσεις των Σουλιωτών.

Την ίδια αγάπη για την πατρίδα έδειξαν οι Λακκιώτες και στην νεότερη ιστορία. Πρώτοι από τους πρώτους έτρεξαν στο Καλπάκι το 1940 και βαρύτερος είναι ο φόρος αίματος στο έπος αυτό. Υπερασπίζονται και αυτοί την πατρίδα όπως όλοι οι Έλληνες με κάθε τίμημα (Αλεξίου, 1993).

ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΟΥΛΙΩΤΩΝ - ΠΑΡΑΣΟΥΛΙΩΤΩΝ

Οι σχέσεις των Παρασουλιωτών με τους Σουλιώτες δεν ήταν στεγανές. Υπήρχε πράγματι αλληλοβοήθεια, η οποία οφείλονταν και στους αιματοσυγγενικούς δεσμούς μεταξύ τους. Χαρακτηριστικά ο Ν. αναφέρει “οι κάτοικοι παλαιά ήταν σαν αδέρφια με τους Σουλιώτες . Όλοι ήταν γνωστοί, συγγενείς και φίλοι ” Στη συνδρομή άλλωστε αυτή των Παρασουλιωτών οφείλεται, κατά ένα μέρος, και η επί δεκατέσσερα χρόνια αντίσταση του Σουλίου στις προσπάθειες του Αλή πασά να το καταλάβει.

Τους ένωνε επίσης η κοινή θρησκεία, επομένως οι Παρασουλιώτες ήταν ελεύθεροι να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα.

Σε περιπτώσεις πολεμικών κινητοποιήσεων οι Παρασουλιώτες, προσέφεραν εφόδια, πολεμιστές ή ακόμη κατέφευγαν με τις οικογένειές τους στο Σούλι.

Παρά τη δυσφορία των Παρασουλιωτών, που υπογραμμίζεται από τους συγγραφείς της εποχής (Σανδρής, 2001) δεν αναφέρεται καμία εξέγερση κατά των Σουλιωτών.

Ο ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Α΄

Για το Σιστρούνι κεντρική μορφή υπήρξε ο Παρθένιος Α΄ (Δημήτριος Μπατουμάνος) ηγούμενος των δύο ενωμένων μονών Ρωμανού και Σιστρουνίου. Το 1876 δαπάνησε 26.000 γρόσια για την ανακαίνιση της μονής .

Η παρουσία του Παρθένιου ήταν θείο δώρο για τη Λάκκα, ο απαιτούμενος άνθρωπος της εποχής, ο εμπνευστής του τρομοκρατούμενου και βυθισμένου στην αμάθεια και την αγραμματοσύνη ραγιά. Προσπαθούσε με το παράδειγμα του και την ίδρυση σχολείων να αφυπνίσει το αίσθημα της ελευθερίας.

Ίδρυσε σχολείο στο Ρωμανό (1878) για το οποίο δαπάνησε 28.000 γρόσια, και κάθε χρόνο χορηγούσε για τη λειτουργία και τη συντήρησή του 20 λίρες, συγχρόνως φρόντιζε και για τους φτωχούς μαθητές.

Οι εκάστοτε δάσκαλοι του χωριού μισθοδοτούνταν και διέμεναν στα δωμάτια της μονής.

Ο ίδιος το 1859 χτίζει στο Σιστρούνι τον Άγιο Γεώργιο. Επιγραφή στην βόρεια εξωτερική πλευρά του ναού μαρτυρεί:

«ΑΝΑΚΟΔΩΜΗΘΗ
Ο ΝΑΟΣ ΟΥΤΟΣ ΔΙΑ ΣΥΝ
ΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΙΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΟΣ. ΑΡΧΙΜΑΔ.
ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ
ΕΤΟΣ 1859 Μ.Κ (Μάιου) 20»

Το 1876 ξοδεύει 26.000 γρόσια για την ανέγερση του Αγίου Βασιλείου, καθεδρικού ναού του Σιστρονίου, του οποίου οι εικόνες φέρουν τη χρονολογία του 1884.

Στο ίδιο χωριό για την ίδρυση σχολείου διαθέτει 5.000 γρόσια και χορηγεί 12 λίρες το χρόνο για τη συντήρηση του σχολείου. Τέλος ξοδεύει 800 γρόσια για την κατασκευή γεφυριού στο χειμαρρολάγκαδο που κατεβαίνει από το βουνό της Γκούρας (Μουσελίμης, 2001).

Το ιστορικό γεφύρι Σιστρονίου βρίσκεται στο Χειμαρρολάγκαδο (λάκκοΓκούρας).

Χτίστηκε το έτος 1858 επί ηγουμένου Μπατουμάνου.

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

Συχνές αναφορές κάνουν οι πληροφορητές στο κάστρο και τη μυθολογία γύρω από αυτό. Στηριζόμενη στα λόγια του Λάμπρου Αποστολάκη προκύπτουν τα παρακάτω: στο βορειοδυτικό άκρο του χωριού βρίσκεται το κάστρο του Σιστρουνίου ή το κάστρο του Αι-Γιάννη (από το όνομα του εκεί παρεκκλησιού). Σύμφωνα με τον αρχαιολόγο Δάκαρη το κάστρο αυτό θεωρείται πελασγικό των μεσοελλαδικών χρόνων. Οι μεσοελλαδικοί χρόνοι συμπίπτουν από το 1900 – 1600 π.Χ. Πελασγοί ήταν οι παλαιότεροι κάτοικοι της Ελλάδας.

Από τη βόρεια και την νότια πλευρά του κάστρου ξεκινούν δύο απλησίαστοι χείμαρροι. Ανατολικά είναι χτισμένο με ογκόλιθους τεραστίων διαστάσεων χωρίς αρμό. Οι πέτρες αυτές έχουν διαστάσεις 2 μ. μήκος, 1 μ. πλάτος και 60 – 70 εκ. ύψος. Από τη δυτική πλευρά, που είναι ίσως ένας μικρός αυχένας και μπορούσε να προσβληθεί το κάστρο ο τοίχος ο χτισμένος εκεί είναι 5 – 6 μέτρα περίπου. Εσωτερικά υπάρχει θολοσκεπασμένη δεξαμενή διαμέτρου 6 μέτρων και άγνωστου βάθους.

Η παράδοση αναφέρει ότι βασίλισσα και ιδρύτρια του κάστρου ήταν η μονοβύζα. Για την ίδια υπάρχουν παραδόσεις και για άλλα κάστρα της περιοχής. Οι πληροφορίες μιλούν για μία σωματώδη και δυνατή γυναίκα. Έπαιρνε το μωρό στην πλάτη και το θήλαζε με το μοναδικό στήθος της που επίσης έριχνε πίσω από την πλάτη.

Μία μέρα που έλειπε μακριά την ειδοποίησαν πως το παιδί της περικυκλώθηκε από εχθρούς και πολεμάει στο κάστρο. Αμέσως εκείνη έτρεξε με το στρατό της για βοήθεια. Όταν έφτασε κοντά στη θέση « Λύπες » πού βρίσκονται βόρεια του χωριού Σιστρούνι σε απόσταση 7 – 8 χιλιομέτρων, είδε να κυματίζει άλλο λάβαρο στο κάστρο. Το γεγονός αυτό την έκανε να λυπηθεί πολύ και για το λόγο αυτό η τοποθεσία εκείνη πήρε το όνομα «Λύπες».

Προχωρώντας έφτασε στη θέση « Αναπαυτήρι ». Εκεί την πληροφορήσαν ότι το κάστρο είχε καταληφθεί και ότι ο γιος της σκοτώθηκε. Μαθαίνοντας τις εξελίξεις έπεσε και αναπαύτηκε, παίρνοντας έτσι η θέση αυτή το όνομα «Αναπαυτήρι».

Το κάστρο

Η δεξαμενή

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Σύμφωνα με την στατιστική υπηρεσία Ιωαννίνων έχουμε τα ακόλουθα αποτελέσματα σε πίνακες:

Πληθυσμός σύμφωνα με τις απογραφές των παρακάτω ετών:

1951	339
1961	370
1971	320
1981	322
1991	280
2001	310

Υψόμετρο	440μ
Μορφολογία εδάφους	ορεινό
Σύνολο εκτάσεων	15,9 χιλ. στρέμματα
Καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγραναπαύσεις	1,4 χιλ. στρέμματα
Κοινοτικοί βοσκότοποι	5,3 χιλ. στρέμματα
Ιδιωτικοί βοσκότοποι	7,8 χιλ. στρέμματα
Δάση	0,9 χιλ. στρέμματα
Εκτάσεις καλυπτόμενες από νερά	0,3 χιλ. στρέμματα
Εκτάσεις οικισμών (δρόμοι κ.α.)	0,2 χιλ. στρέμματα

Κύρια απασχόληση των κατοίκων με πρωτόγονα μέσα στο παρελθόν , αλλά και με πιο σύγχρονα σήμερα, είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία (Αλεξίου,1993). Όπως χαρακτηριστικά μας αναφέρει ο Αποστολάκης η γεωργία στηριζόταν στη γη τους και στη μικρή κοιλάδα που βρίσκονταν κατά μήκος του ποταμού. Λόγω των αναγκών όμως των κατοίκων για επιβίωση καλλιεργούσαν και εκτάσεις που βρισκόταν στις πλαγιές του βουνού (μη καλλιεργήσιμες εκτάσεις) με αποτέλεσμα να ελπίζουν στις καιρικές συνθήκες. Όσο δε για την κτηνοτροφία στηριζόταν στις λίγες εκτάσεις που διαθέτει η κοινότητα και στο ίδιο το βουνό.

Σύμφωνα με την επιτόπια έρευνα η ζωή των ανθρώπων ήταν δύσκολη όχι μόνο γιατί δεν υπήρχαν οι ανέσεις που υπάρχουν σήμερα αλλά πολύ περισσότερο γιατί ζούσαν σε μια απομακρυσμένη περιοχή στην οποία δεν υπήρχε συγκοινωνία. Σε περιπτώσεις ασθένειας ή και επαγγελματικές που τους ανάγκαζαν να βρεθούνε στα Ιωάννινα χρειαζότανε τρεις ημέρες (μία για να φθάσουν στην πόλη, μία για να υλοποιήσουν τις εκάστοτε δουλειές τους και μία για να επιστρέψουν). Για το λόγο αυτό στα περίχωρα των Ιωαννίνων είχαν δημιουργηθεί τα χάνια που φιλοξενούσαν τους ανθρώπους αυτούς και τα ζώα τους.

Τόσο για τις επαγγελματικές τους δραστηριότητες όσο και για τις δραστηριότητες της προσωπικής τους ζωής δεν υπήρχαν τα απαραίτητα μέσα της τεχνολογίας που θα τους διευκόλυναν στους τομείς αυτούς. Σ' αυτό το πρόβλημα υπήρχε λύση που τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας δείχνουν ότι οι κάτοικοι τη νοσταλγούν. Αυτή είναι η αλληλοβοήθεια και η συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων. Μπορούμε να εξηγήσουμε αυτούς τους δυο όρους μέσα από τα λόγια του Κ. « Δεν υπήρχαν οι ανέσεις αλλά υπήρχε η αγάπη και η αλληλοβοήθεια. Αφού φαντάσου για να χτίσει κάποιος ένα σπίτι μαζευόμασταν όλοι άνδρες και γυναίκες και προσφέραμε εργασία την οποία θα μας ανταπέδιδαν όταν χτίζαμε εμείς το δικό μας ».

Μετά το 1956 λόγω οικονομικών δυσκολιών άρχισε η μετανάστευση των κατοίκων στο εξωτερικό αλλά και στα αστικά κέντρα της Ελλάδας. Περιοχές στις οποίες κατοικούν ακόμη και σήμερα είναι : όσον αφορά το εξωτερικό Γερμανία, Ελβετία και όσον αφορά την Ελλάδα Αθήνα, Ελευσίνα, Ιωάννινα.

Ο νερόμυλος, η νεροτριβή και τα μαντάνια που υπήρχαν στο Σιστρούνι προσέφεραν μεγάλη βοήθεια στους κατοίκους τόσο του ίδιου του χωριού όσο και της ευρύτερης περιοχής. Λόγω των αποστάσεων οι άνθρωποι διανυκτέρευαν στο χωριό σε ένα κτίριο τύπου ξενώνα. Για τους λόγους αυτούς ο Ν. το χαρακτηρίζει « κεφαλοχώρι ». Γίνονταν δε πιο συχνές οι επισκέψεις το καλοκαίρι γιατί ήταν ο μοναδικός νερόμυλος που λειτουργούσε τόσο το χειμώνα όσο και το καλοκαίρι. Σήμερα τα μαντάνια έχουν καταστραφεί, ο νερόμυλος διατηρείται παραδοσιακά και η νεροτριβή υπολειτουργεί.

Ο μύλος είναι πρόδρομος της βιομηχανίας

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Παλαιότερα η οικογένεια στο Σιστρούνι ήταν πατριαρχική. Συνήθως κάθε οικογένεια ήταν πολυμελής. Έτσι μέσα σε ένα σπίτι συναντούσε κανείς τρεις γενεές (παππούδες – γονείς – παιδιά) που ζούσαν κάτω από ασφυκτικές συνθήκες στέγασης(Διαμάντης, 2001). Ο πατέρας (παππούς) ήταν αυτός που είχε το προσόν να διαχειρίζεται τα οικονομικά θέματα. Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που στο ίδιο σπίτι ζούσαν μαζί δυο γιοι με τις οικογένειές τους. Οι γονείς κάποιου στιγμή έπαιρναν την απόφαση να μείνουν με το μικρότερο γιο τους, οπότε ο άλλος γιος φρόντιζε να χτίσει ένα δικό του σπίτι (συνήθως κοντά στους γονείς του).

Από όλα τα μέλη της οικογένειας απαιτούνταν σεβασμός ως προς το πρόσωπο του πατέρα. Ήταν υποχρεωμένοι να τον υπακούουν, να τον σέβονται και να τον βοηθούν στις εκάστοτε εργασίες του όπως είναι η κτηνοτροφία και η γεωργία.

Η μητέρα ήταν το πρόσωπο το οποίο φρόντιζε για τις εσωτερικές υποθέσεις του σπιτιού και για την ανατροφή των παιδιών. Πέρα από αυτό βοηθούσε και στις εξωτερικές δουλειές πράγμα το οποίο δηλώνει την παρουσία της το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας. Ξεκούραση για εκείνη προσέφερε ο ύπνος και διασκέδαση οι γάμοι και τα πανηγύρια (Διαμάντης, 2001).

Τα παιδιά από μικρή ηλικία βοηθούσαν τους γονείς τους. Τα κορίτσια στο πλευρό της μητέρας και στις οικιακές εργασίες, τα δε αγόρια στο πλευρό του πατέρα και στις κτηνοτροφικές εργασίες. Η εκπαίδευση για τα κορίτσια ήταν ανύπαρκτη, για τα δε αγόρια περιορίζονταν στις πρώτες τάξεις του δημοτικού (Κομπίλας, 1998).

Η ΕΘΙΜΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Τα δωδεκαήμερα:

Τα δωδεκαήμερα είναι το χρονικό διάστημα από τις 24 Δεκεμβρίου μέχρι τις 5 Ιανουαρίου. Σε όλο αυτό το διάστημα οι κάτοικοι της περιοχής απέφευγαν: το λούσιμο μετά τη δύση του ήλιου, το πέταγμα της στάχτης που καίει η φωτιά (για θέρμανση), το να πάρουν νερό μετά το μεσημέρι, να απαντούν αν κάποιος τους απευθύνει το λόγο κατά τη διάρκεια της νύχτας. Σε περίπτωση ανάγκης, που ένα μέλος της οικογένειας έπρεπε να εξέλθει από το σπίτι, ήταν υποχρεωμένος να κρατάει στο χέρι του ένα δαυλί. Κατά την επιστροφή του στο σπίτι έπρεπε, στην είσοδο να υπερπηδήσει αναμμένα κάρβουνα. Τέλος, εκείνο το διάστημα δεν πήγαιναν στο μύλο να αλέσουν, γιατί θεωρούσαν ότι εκεί είναι συγκεντρωμένοι οι «οι καλικάντζαροι».

Όλες οι παραπάνω ενέργειες είχαν ως στόχο την εκδίωξη των καλικάντζαρων. Υποστήριζαν πως οι καλικάντζαροι όλο το χρόνο βρίσκονται κάτω από τη γη, προσπαθώντας να καταστρέψουν τις στήλες που τη στηρίζουν. Φοβούμενοι όμως την περίπτωση η γη να τους πλακώσει, την παραμονή των Χριστουγέννων, ανεβαίνουν στην επιφάνεια. Το διάστημα που οι καλικάντζαροι είναι στη γη, γίνονται και οι διορθώσεις στις στήλες της, οπότε η ιστορία επαναλαμβάνεται κατά τον ίδιο τρόπο (Διαμάντης, 2001).

Η εμφάνιση τους γίνεται μόνο τα βράδια και συνηθέστεροι τόποι είναι λάκκοι και μύλοι. Πολλοί είναι οι κάτοικοι που κάνουν αναφορά σε παράξενα υπερφυσικά γεγονότα. Συνηθέστερες από αυτές τις διηγήσεις είναι: άκουσμα μουσικών οργάνων σε κάποιους λάκκους, συναντήσεις παράξενων καβαλάρηδων. Μέσα από την προσωπική παρατήρηση διαπίστωσα, πως κάποιοι ακόμη και σήμερα αποφεύγουν να κάνουν τις παραπάνω ενέργειες που αφορούν τα δωδεκαήμερα. Προσωπικά έχω ακούσει διάφορες παράξενες ιστορίες για συμβάντα (μυθοπλασίες και δοξασίες), που αποδίδονται στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

Την παραμονή των Χριστουγέννων σε όλα τα σπίτια οι γυναίκες ετοιμάζαν το σιτάρι, το οποίο πήγαιναν στην εκκλησία την ημέρα των Χριστουγέννων και το απόγευμα έφτιαχναν τηγανίτες στην πλάκα. Το έθιμο αυτό διατηρείται έως και σήμερα. Η πλάκα ήταν μια μαύρη λεπτή λεία πέτρα, που είχε τη δυνατότητα να μη σπάξει στην υψηλή θερμοκρασία. Άναβαν φωτιά και την τοποθετούσαν επάνω στην πυροστιά. Όταν η πλάκα θερμαινόταν έριχναν με μία κουτάλα την απαλή ζύμη, για να ψηθούν. Στη συνέχεια τις τοποθετούσαν σε ένα ταψί και τις σιρόπιαζαν. Τις τηγανίτες στην πλάκα τις συμβολίζουν με τα σπάργανα, που σπαργανώθηκε ο Χριστός κατά τη γέννηση του.

Πρωτοχρονιά:

Την Πρωτοχρονιά έδιναν - και κάποιοι δίνουν - μεγάλη σημασία στο ποιόν θα συναντήσουν πρώτο. Αυτό γιατί θεωρούν ότι αν δουν κάποιο νέο και τυχερό άτομο θα τους πάει καλά όλη η χρονιά.

Οι γυναίκες την ημέρα της πρωτοχρονιάς φτιάχνουν κουλούρια. Η βασιλόπιτα, σε αυτή την περιοχή είναι μία κρεατόπιτα μέσα στην οποία βάζουν και ένα κέρμα.

Παλαιότερα δεν συνηθιζόταν να κάνουν δώρα στα παιδιά, το μόνο που θεωρούνταν κάτι ξεχωριστό ήταν η αγορά καινούργιων ρούχων.

Οι άνδρες την παραμονή της πρωτοχρονιάς την περνούσαν στα καφενεία, δοκιμάζοντας την τύχη τους στα τυχερά παιχνίδια, όπως το τριάντα ένα. Με την αλλαγή του χρόνου θα ακούγονταν και πυροβολισμοί.

Του Σταυρού και τα Φώτα

Την παραμονή των Φώτων, στην περιοχή πιστεύουν πως οι καλικάτζαροι επιστρέφουν στα έγκατα της γης. Εκείνη η ημέρα λέγεται του Σταυρού και βαπτίζουν το σταυρό στα νερά. Μέχρι και πριν είκοσι περίπου χρόνια τα παιδιά έλεγαν ένα είδος κάλαντα όπως το παρακάτω:

Σήμερα τα Φώτα'
καρκαλιέται η κότα
πίσω από την πόρτα.
Της φωνάζει ο πέτος
και δεν πολογιέται.
Της σφίγγει ένα λιθάρι
την παίρνει στο ποδάρι.
Όι-οί πόδι μου
και κουτσοποδαράκι μου.
Πάρτε με και σύρτε με
στην Αγιά στην Παναγιά.
Πόχει όγια και κατώγια
και κλειδιά και παραθύρια.
Άνοιξα και μπήκα μέσα... κ.λ.π.

Την ημέρα των φώτων οι γυναίκες μετά την επιστροφή τους από την εκκλησία, θα έχουν μαζί τους μπουκάλια με αγιασμένο νερό, από το οποίο θα πρέπει να πιουν όλα τα μέλη της οικογένειας άλλα και να ραντίσουν τόσο το σπίτι όσο και τους ιδιωτικούς εξωτερικούς χώρους (Διαμάντης, 2001).

ΑΠΟΚΡΙΕΣ

Οι απόκριες στο παρελθόν ήταν και στην περιοχή της Λάκκας Σουλίου μέρες για ξεφάντωμα, πειράγματα και παιχνίδια για μικρούς και μεγάλους. Σε όλα τα σπίτια άρχιζε μία προετοιμασία για τα φαγητά της Τσικνοπέμπτης που συνήθως ήταν αρνί από το κοπάδι τους και πίττες.

Τόσο την πρώτη Κυριακή όσο και τη δεύτερη Κυριακή των Αποκριών οι κάτοικοι ξεφάντωναν στην πλατεία του χωριού. Τα παιδιά είχαν κάνει τις απαραίτητες προετοιμασίες μαζεύοντας ξύλα από τις γειτονιές για τις φωτιές που θα ακολουθούσαν, τραγουδώντας: ξύλα για, ξύλα για τσαποκριές που παντρεύονται οι γριές (Κωλέτση, 1990).

Αυτές τις ημέρες συνηθιζόταν οι άνθρωποι μεταμφιεσμένοι και σε παρέες να περνούν από όλα τα σπίτια του χωριού. Στα σπίτια τους υποδέχονταν με κεράσματα και συνήθως κούμαρο.

Όπως αναφέρει ο Κ. « στις απόκριες που ήταν πολύ καλά σχεδιασμένες πηγαίναμε σπίτι σε σπίτι, ντυνόμασταν προσωπίδες που λέμε με τις στάχτες και εκεί είχαμε φαγοπότια πολύ άριστα, όλο τυρόπιτες (γέλια)».

Οι παρέες με τους μεταμφιεσμένους θα παρουσίαζαν διάφορες κωμικές παραστάσεις όπως είναι: εικονικό γάμο, το γιατρό, τον καλαντζή και θα αυτοσχεδίαζαν ανάλογα τη ζωή των χωριανών τους. Δεν έλλειπαν τα πειράγματα, τα αστεία και τα τολμηρά λόγια αλλά εκείνες τις ημέρες κανένας δεν παρεξηγιόταν (Βλάχου, 2000).

Αργότερα θα συγκεντρωνόταν όλοι στην πλατεία του χωριού γύρω από τις φωτιές. Εκεί θα τραγουδούσαν οι γυναίκες, θα χόρευαν οι γεροντότεροι μετά οι γριές και θα ακολουθούσαν οι υπόλοιποι. Τραγούδια της αποκριάς ήταν: Στης ακρίβειας τον καιρό θέλησα να παντρευτώ και μου δώσαν μια γυναίκα, πούτρωγε για πέντε δέκα όπως και το της σιοντό - της σιοντόρος τα παιδιά, στο χορό- στο χορό γνωρίζονταν (Κωλέτση, 1990).

Επίσης οι άνδρες έπαιζαν και διάφορα παιχνίδια όπως ο Βαλμάς. Παιζόταν με μισούς άνδρες από το ένα μέρος και μισούς από το άλλο. Αφού σχημάτιζαν σειρές ο ένας πίσω από τον άλλο κρατώντας τη μέση του μπροστινού τους άρχιζε ο διάλογος:

- Βαλμά- Βαλμά!
- Ορίστε αφέντη...
- Που το 'χεις το άλογο?
- Κάτω στο ξερολίβαδο
- Τι τρων και πίνουν

...(Και ακολουθούν άλλα τολμηρά λόγια).

Στο τέλος του διαλόγου αρχίζει το τράβηγμα των δύο ομάδων αντίθετα. Όποια από τις δύο ομάδες καταφέρει να παρασύρει την άλλη εκείνη θα είναι και η νικήτρια. Το γλέντι θα συνέχιζε μέχρι την Καθαρά Δευτέρα, οπού εκείνη την ημέρα κανείς δεν έπρεπε να δουλέψει για να μην τους φάνε οι ποντικοί τα ρούχα και τα σιτηρά (Κωλέτση, 1990).

Σήμερα οι απόκριες είναι ένα είδος γλεντιού και ξεφαντώματος αλλά με αρκετές διαφορές από το παρελθόν. Την Τσικνοπέμπτη όλοι θα τσικνίσουν είτε στο σπίτι τους είτε σε ψητοπωλεία. Την πρώτη Κυριακή των αποκριών στο χωριό δεν γίνεται κάτι διαφορετικό από τις υπόλοιπες ημέρες. Σε ορισμένες περιπτώσεις όμως, μεταμφιεσμένοι από το διπλανό χωριό Ρωμανό περνούν στο Σιστρούνη με έντονη διάθεση για πειράγματα και αστεία. Ακολουθεί χορός και τραγούδι από το ραδιόφωνο. Έπειτα οι μεταμφιεσμένοι συνεχίζουν και σε άλλα χωριά της περιοχής.

Την επόμενη Κυριακή το Πρωί με ευθύνη του Δήμου συγκεντρώνονται στην πλατεία του χωριού ξύλα για τις φωτιές. Το απόγευμα γυναίκες αναλαμβάνουν το τραπέζι που θα ακολουθήσει και οι άνδρες θα ψήσουν. Τα έξοδα παρέχονται από το Δήμο και το τραπέζι απευθύνεται και σε κατοίκους των γύρω χωριών. Στη συνέχεια εμφανίζονται ομάδες μεταμφιεσμένων που στην πλειοψηφία είναι νεαρά άτομα και δημιουργούν ένα ευχάριστο κλίμα με πειράγματα και αστεία. Στη συνέχεια κάνουν ένα κύκλο γύρω από τη φωτιά και χορεύουν με τη συμμετοχή και παρευρισκομένων. Το γλέντι σε λίγο τελειώνει και πολλοί από τους κατοίκους συμμετέχουν και στα υπόλοιπα γλέντια των κοντινών χωριών.

Την παραμονή του Ευαγγελισμού τα παιδιά, χτυπώντας τα ταψιά, θα διώξουν από τους κήπους τα φίδια και τις σαύρες. Ταυτόχρονα τραγουδούσαν:

Φευγάστε φίδια γκουσταρίτσια (σαύρες)

έρχεται ο Ευαγγελιστής

με το σπαθί στο χέρι

να σας κόψει το κεφάλι κ.α

Την παραμονή του Λαζάρου τα παιδιά στόλιζαν ένα καλάθι με λουλούδια και έπειτα περνούσαν από όλα τα σπίτια του χωριού και τραγουδούσαν τον Λάζαρο. Εκεί οι κάτοικοι τους περίμεναν με χαρά, τους έλεγαν να τραγουδήσουν τον Λάζαρο και φεύγοντας τους έδιναν αυγά για να βάλουν στο καλάθι τους.

ΛΑΖΑΡΟΣ

Ήρθε ο Λάζαρος, ήρθαν τα βάρια
ήρθε κι ο Χριστός στη Βηθανία.
Όπου θε να Βρει τη Μάρθα και Μαρία.
- Μάρθα πού είν' ο Λάζαρος, ο αδερφός μας
πού είν' ο φίλος μας, ο γκαρδιακός μας;
- Είναι, Αφέντη μου, απεθαμένος
και με τους νεκρούς ενταφιασμένος.
- Ας υπάγομεν να τον ιδούμε
και εις τον τάφο του να λυπηθούμε.
Λάζαρε, Όρε Λάζαρε, για δεύρο έξω,
για να σε ιδώ, να σε γνωρίσω
κι από τους νεκρούς να σ' αναστήσω.
Ω του θαύματος, ορθός ευρέθη
και το φίλο του εναγκασέσθη.
- Τι είδες Λάζαρε εκεί που πήγες
κει στον άλλο κόσμο, πες μας τι είδες;
- Είδα φόβους, είδα και τρόμους
είδα και βάσανα, γνώρισα πόνους.
Μόνε δόστε μου λίγο νεράκι
για να ξεπλύνω το πικρό φαρμάκι.
Της καρδιάς μου και των χειλέων
και σας παρακαλώ, μη με ρωτάτε πλέον.

Την Κυριακή των Βαΐων όσα από τα κορίτσια έχουν παντρευτεί τον περασμένο χρόνο, θα φέρουν δάφνες στην εκκλησία, όπου θα μοιραστούν ως «Βαία» (Διαμάντης, 2001).

Την Μεγάλη Πέμπτη σε όλα τα σπίτια οι γυναίκες θα βάψουν τα αυγά και θα φτιάξουν κουλούρια.

Την κινητή γιορτή του Αγίου Γεωργίου, στο Σιστρούνι οι πιστοί φτάνουν στο Εξωκλήσι που βρίσκεται στην άκρη του χωριού. Εκεί μετά το τέλος του εκκλησιασμού, συνήθιζαν οι άνδρες να συγκεντρώνονται σε μια πλαγιά δίπλα από το εκκλησάκι και να παίζουν τα δύο παρακάτω παιχνίδια: το μπις, όπου ένας από αυτούς γυρίζοντας την πλάτη στους άλλους και κρύβοντας το πρόσωπό του με το ένα χέρι, δέχεται ένα χτύπημα στην πλάτη και πρέπει να αναγνωρίσει ποιος είναι αυτός που τον χτύπησε, αν η πρόβλεψή του είναι σωστή τότε αλλάζουν θέσεις, αν όχι παραμένει ο ίδιος. Δεύτερο παιχνίδι είναι το λουρί του γύρου, όπου οι άνδρες σχηματίζουν ομόκεντρους κύκλους ο ένας πίσω από τον άλλο. Ένας από αυτούς κρατούσε στα χέρια του μία ζώνη και κυνηγούσε ένα από τα πρόσωπα που δε θα έχει προλάβει να μπει στη σειρά του. Όταν αυτός που κρατούσε τη ζώνη κουραζόταν, τότε έδινε τη ζώνη σε όποιον από τους παίκτες προτιμούσε.

Το Εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΜΑΪΟΥ

Με το Β. Διάταγμα 157/1969 καθιερώθηκε από το κράτος, κάθε τελευταία Κυριακή του Μαΐου, να πραγματοποιούνται οι Πανελλήνιες Εορτές του Σουλίου, σε ένδειξη φόρου τιμής προς τους ήρωες της Σουλιώτικης εποποιίας.

Μεγάλος αριθμών κατοίκων από την ευρύτερη περιοχή του Σουλίου, εκείνη την ημέρα δίνουν το παρόν. Στην περιοχή καταφτάνουν άνθρωποι από όλα τα μέρη της Ελλάδας.

Όσο αφορά τους κατοίκους του Σιστρουνίου αναφέρουν: «από μικρά παιδιά πηγαίναμε εκεί, ετοιμάζαμε τα άλογα από νωρίς το πρωί και ξεκινούσαμε παρέες – παρέες». Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και σήμερα, αφού οι άνθρωποι συγκεντρώνονται σε παρέες και πηγαίνουν όλοι μαζί, με βασική διαφορά την αντικατάσταση του αλόγου με αυτοκίνητα. Παλαιότερα κάποιοι οι οποίοι δεν είχαν συγγενείς στο Σούλι μαζί τους έπαιρναν φαγητά, αυτό συνηθίζεται ακόμη και σήμερα, αφού δεν είναι λίγοι αυτοί οι οποίοι στην επιστροφή κάνουν πικ – νικ στις καταπράσινες εκτάσεις του βουνού Βρυντζάχα. Οι υπόλοιποι επιστρέφουν από τη Γλυκή και απολαμβάνουν τον καφέ τους δίπλα από το ποτάμι.

Η συμμετοχή των κατοίκων στην αναπαράσταση της ανατίναξης δηλώνει φόρο τιμής σε αυτούς που πολέμησαν για την ελευθερία μας. Εκτός από αυτό για πολλούς αποτελεί και μια καλή ευκαιρία να συναντήσουν τους συγγενείς τους.

Μια εβδομάδα περίπου πριν την ανατίναξη, στο Σούλι θα έχουν φτάσει κλιμάκια του στρατού και της αστυνομίας για τις απαραίτητες προετοιμασίες. Το πρωί της Κυριακής τελείται δοξολογία στην εκκλησία του Αγίου Δονάτου, απέναντι από το λόφο του Κουγκίου. Στη συνέχεια όλοι κατευθύνονται στην πλαγιά, δίπλα από το Εκκλησάκι για να παρακολουθήσουν την αναπαράσταση. Αρχικά χαμηλά στο λόφο του Κουγκίου εκφωνείται ο πανηγυρικός της ημέρας από ιστορικό. Το λόγο έπειτα παίρνουν ο Μητροπολίτης, ο Νομάρχης Θεσπρωτίας, ο Δήμαρχος και άλλοι επίσημοι προσκεκλημένοι.

Ακολουθεί αναπαράσταση της μάχης από το στρατιωτικό κλιμάκιο. Από την μία πλευρά ανεβαίνουν προς το λόφο οι "Τούρκοι" με το κόκκινο λάβαρο και ακριβώς δίπλα κατηφορίζουν φορτωμένα άλογα με μαυροφόρες γυναίκες και κάποιους ήρωες πολεμιστές να δείχνουν πως η ελπίδα πεθαίνει πάντα τελευταία. Από μακριά βλέπεις αυτούς τους άνδρες να προσπαθούν να διακόψουν την διέλευση του εχθρού με ότι μέσο τους έχει απομείνει, αυτό δεν είναι άλλο από τους τεράστιους βράχους του λόφου. Οι "Τούρκοι" έχουν φτάσει μπροστά από το Εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής, εκεί τους « υποδέχεται » ο Καλόγερος Σαμουήλ. Ο καλόγερος Σαμουήλ με την τρεμάμενη και ταυτόχρονα βροντερή φωνή, δηλώνει με τον δικό του τρόπο, την άρνηση του να υποταχτεί στους Τούρκους. Η αναπαράσταση φτάνει στην κορύφωσή της και η απάντηση του καλόγερου Σαμουήλ αποκαλύπτεται μέσα από το ολοκαύτωμα του Κουγκίου.

Το Κούγκι. Αναπαράσταση
του ολοκαυτώματος.

Σε λίγα δευτερόλεπτα πάνω από το πλήθος εμφανίζεται ένα στρατιωτικό ελικόπτερο, το οποίο συνήθως μεταφέρει κάποιο υπουργό, για την κατάθεση του στεφανιού. Όταν φτάσει πάνω από το Κούγκι καταθέτει το στεφάνι, το οποίο από τις φλόγες δεν μπορείς να διακρίνεις το σημείο που αυτό καταλήγει. Γύρω σου χωρίς να το έχεις συνειδητοποιήσει είσαι

περικυκλωμένος από κόσμο και μια όμορφη εικόνα με γαλανόλευκες σημαίες να κυματίζουν σε παίρνει μαζί της. Τα λεπτά βέβαια κυλούν και μαζί τους φέρνουν εντάσεις, λόγω του ότι οι άνθρωποι ανέρχονται σε χιλιάδες και όλοι σπρώχνονται για να βγούνε στην έξοδο.

Στην περιοχή που βρίσκονται τα πηγάδια, στήνονται πανηγύρια. Δεν είναι λίγοι αυτοί που θα πάρουν μέρος και στο πανηγύρι που διοργανώνουν τα τρία καφενεία της περιοχής. Όταν οι άνθρωποι συγκεντρωθούν, τα πρώτα Σουλιώτικα τραγούδια που υμνούν των ηρωισμό των Σουλιωτών θα παίξουν. Στη συνέχεια διάφορα χορευτικά συγκροτήματα θα ανοίξουν το χορό. Οι χοροί που παρουσιάζονται είναι κυρίως της περιοχής του Σουλίου αλλά και της ευρύτερης περιοχής. Το παρόν από το 1976 και κάθε χρόνο δίνει και ο Σύλλογος Σουλιωτών με παρουσιάσεις χορών που διασώζονται στην περιοχή. Στη συνέχεια πολλές είναι και οι παρέες που θα συνεχίσουν το χορό. Οι παρέες διαδέχονται η μία την άλλη με τα Σουλιώτικα τραγούδια να τις συνοδεύει. Τα πανηγύρια συνεχίζονται μέχρι αργά το μεσημέρι.

Αναπαράσταση του Φώτου Τζαβέλα
από το Σύλλογο Σουλιωτών

ΕΚΔΗΛΩΣΗ

Κάθε τελευταία Κυριακή του Ιουλίου ο Σύλλογος Σουλιωτών με πρωτοβουλία του Αθανασόπουλου έχει καθιερώσει στο Σιστρούνι μια ημερήσια εκδήλωση προς τιμήν της μάχης που έγινε στο Σιστρούνι όπου οι Λακκασουλιώτες κατατρόπωσαν εκεί το στρατό των Τούρκων (σ. 13).

Ξεκίνησε από το Σύλλογο Σουλιωτών αλλά σήμερα έχει αναλάβει την διοργάνωση της ο Δήμος Λάκκας Σουλίου. Σ' αυτή την εκδήλωση η προσέλευση είναι μεγάλη τόσο από τους κατοίκους του χωριού όσο και τους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής. Τα τελευταία χρόνια ο Δήμος προσπαθεί να καλύψει όλα τα έξοδα της διοργάνωσης όπως π.χ η πληρωμή των οργανοπαικτών.

Πραγματοποιείται στον ίδιο χώρο που γίνεται και το πανηγύρι, σε μία μεγάλη έκταση απέναντι από τον Ιερό Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου και δίπλα στις πηγές του Αχέροντα.

Την έναρξη αυτής δηλώνουν οι ομιλίες του Δημάρχου, του προέδρου και άλλων επίσημων προσκεκλημένων. Στη συνέχεια παίρνουν τη σκυτάλη το χορευτικό του Συλλόγου Σουλιωτών με έδρα τα Ιωάννινα ή χορευτικά που φέρνει ο σύλλογος της αδελφότητας Σιστρονιωτών με έδρα την Ελευσίνα. Οι χοροί που παρουσιάζονται σύμφωνα με τον Τζόκα, χοροδιδάσκαλο του Συλλόγου Σουλιωτών, είναι καθαρά Σουλιώτικοι χοροί και τραγούδια όπως τσάμικο, στα τρία, κλέφτες. Αρκετές φορές έχουμε παρακολουθήσει και αναπαραστάσεις γεγονότων όπως αυτή του Φώτου Τζαβέλα. Στην εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε το καλοκαίρι του 2004, τα χορευτικά που πήραν μέρος ήταν του συλλόγου Σουλιωτών αλλά και του Δήμου Ανατολής. Το μεν πρώτο παρουσίασε χορούς από την περιοχή της Λάκκας Σουλίου, το δε δεύτερο από την περιοχή της Μακεδονίας.

Μετά την έξοδο του χορευτικού από τη σκηνή ακολουθεί μια μορφή «διαγωνισμού τραγουδιού» όπου λαμβάνουν μέρος όποιοι από τους παρευρισκομένους επιθυμούν.

Στη συνέχεια ακολουθεί και πάλι χορός όπου πρώτοι μέρος θα συμμετέχουν ο Ιερέας και οι επίσημοι προσκεκλημένοι. Όπως έχουμε αναφέρει παραπάνω τα όργανα είναι πληρωμένα, με αποτέλεσμα τη μεγάλη συμμετοχή στον κύκλο του χορού και το σχηματισμό πολλών κύκλων στη σκηνή, ανάλογα με τις παρέες.

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι οι μεγαλύτεροι σε ηλικία άνθρωποι λαμβάνουν λιγότερο μέρος στο χορό σε σχέση με τους νεότερους. Σε αυτό το σημείο η Π. αναφέρει « τώρα τα τραγούδια και οι χοροί είναι πολύ διαφορετικοί, εμείς δεν μπορούμε να τα πάμε ». Ο χορός και το τραγούδι θα συνεχίσει μέχρι το απόγευμα όπου και η εκδήλωση φτάνει στο τέλος.

Από τις συνεντεύξεις προκύπτει ότι οι κάτοικοι εκτιμούν πολύ την πρωτοβουλία του Σύλλογο Σουλιωτών Ιωαννίνων.

Είσοδος του χορευτικού Σουλιωτών στη σκηνή
με το χορό στα δύο.

Παρουσίαση του τσάμικου.

Αναπαράσταση του Φώτου Τζαβέλα.

ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ

Τα πανηγύρια είχαν κυρίως θρησκευτικό χαρακτήρα και επικράτησαν επί Τουρκοκρατίας. Το αντάμωμα και η κοινή διασκέδαση των προσκυνητών εξυπηρετούσε είχαν και άλλους στόχους όπως : την κουμπαριά, το προξενιό και το εμπόριο.

Όσον αφορά τις δύο αυτές παραγράφους ο Κ. χαρακτηριστικά αναφέρει « τα πανηγύρια ήταν ένα είδος κοσμοανταμώματος αλλά μεγαλύτερη σημασία είχαν οι συζητήσεις για διάφορα εθνικά θέματα».

Το πανηγύρι στο Σιστρούνι έχει καθιερώσει το πανηγύρι του στις 7 και 8 Σεπτεμβρίου, γιορτή αφιερωμένη στη Γέννηση της Θεοτόκου. Οι κάτοικοι αρκετές μέρες πριν έκαναν τις απαραίτητες προετοιμασίες ώστε την παραμονή να είναι όλα έτοιμα και να υποδεχθούν με χαρά τους συγγενείς, φίλους και γνωστούς. Τη διοργάνωση του πανηγυριού αναλάμβανε το εκκλησιαστικό συμβούλιο, το οποίο με τη σειρά του όριζε ιδιοκτήτες καφενείων υπεύθυνους για τη συγκέντρωση και εξυπηρέτηση των παρευρισκομένων. Σε αυτό το σημείο αρκετοί πληροφορητές δίνουν έμφαση στο γεγονός ότι σχεδόν όλοι οι χωριανοί βοηθούσανε στη διοργάνωση του πανηγυριού.

Ο χώρος όπου πραγματοποιείται ακόμα και σήμερα είναι σε μία μεγάλη έκταση απέναντι από τη Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου⁶, δίπλα στις πηγές του ποταμού Αχέροντα.

⁶ Ο ιερός ναός κοιμήσεως της Θεοτόκου ιδρύθηκε το έτος 1156 και βρίσκεται βορειοδυτικά του Σιστρουνίου. Είναι χτισμένος στον τύπο της τρίκλιτης βασιλικής με τρούλο και νάρθηκα, καθώς και ανοικτή στοά στη νότια πλευρά. Ο τρούλος στηρίζεται σε τέσσερις κίονες και βρίσκεται πάνω από το τέμπλο. Η μορφή του είναι ιδιαίτερα, γιατί πάνω από τα στενόμακρα παράθυρα ανοίγονται ισάριθμα κογχάρια, καθένα από τα οποία διακοσμείται με ζωγραφιστή προτομή Αποστόλου. Η στέγαση στο υπόλοιπο κεντρικό κλίτος και στα πλάγια είναι με φουρνικά. Σε κάθε πλάγιο κλίτος υπάρχουν τέσσερις εσωτερικοί θόλοι. Στη συνέχεια καταστράφηκε ή από τον Οσμάν Πασά ή από καθίζηση του εδάφους.

Για το ναό υπάρχει παράδοση ότι ήταν χτισμένος ανατολικότερα σε απόσταση 250μ. περίπου. Κάθε βράδυ όμως οι άνθρωποι έβλεπαν ένα καντήλι ή ένα φως να μετακινείται από εκείνο το χώρο και να έρχεται στο χώρο όπου βρίσκεται σήμερα ο ναός. Τελικά το εκκλησάκι εκείνο γκρεμίστηκε και οι άνθρωποι θεοσεβούμενοι και ευλαβούμενοι τον Κύριο, έχτισαν στο σημείο που έβλεπαν το φως τον Ιερό Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Μουσελίμης, 2001).

Η συγκέντρωση άρχιζε στις 7 Σεπτεμβρίου μετά τον εσπερινό. Την επόμενη μέρα το πρωί όλοι λάμβαναν μέρος στη Θεία Λειτουργία οπού μετά το τέλος ακολουθούσε και πάλι η διασκέδαση. Επικρατούσε μία χαρούμενη ατμόσφαιρα οπού συναντιόνταν συγγενείς, φίλοι, γνωστοί οι οποίοι αντάλλασσαν χαιρετισμούς και ευχές. Η Π. αναφέρει « τότε έβλεπες και γνώριζες όλο τον κόσμο, ήσουν συνέχεια όρθιος για να τους μιλήσεις, τώρα κάθονται στις καρέκλες και δεν βλέπεις κανέναν ».

Σε λίγο η κομπανία(σ. 59) θα έπαιζε τις πρώτες μελωδίες. Έκαναν την εισήγησή τους με τραγούδια κλέφτικα, μοιρολόγια. Ακούγοντας τους οι γεροντότεροι, ο παπάς και οι αρχές του χωριού θα έσερναν πρώτοι το χορό. Τα τραγούδια που χορεύανε ήτανε ιδιαίτερα παραπονεμένα κλέφτικα και χαρούμενα (σ. 57).

Στη συνέχεια θα έπαιρναν και άλλοι μέρος στο κύκλο του χορού μέχρι και το μεσημέρι οπού θα επέστρεφαν στα σπίτια τους με τους φιλοξενούμενους τους. Μεγάλος αριθμός των πληροφορητών αναφέρονται στις μικροπαραξηγήσεις που συνέβαιναν κατά τη διάρκεια του χορού. Υποστηρίζουν πως αυτές συνέβαιναν λόγω της κατανάλωσης αλκοόλ. Ο Τ. αναφέρει « θελαν να δείξουν την παλικαριά τους και με λίγο κούμαρο, τόσο χειρότερα. Έσακωνόταν για το ποιος θα πρωτοχορέψει, τίποτα σημαντικό».

Κάποια οικογένεια θα είχε φροντίσει να φιλοξενήσει τους οργανοπαίκτες και οι υπεύθυνοι του χωριού θα έμεναν τελευταίοι για να δουν μήπως κάποιος δεν είχε τακτοποιηθεί.

Φτάνοντας στο σπίτι οι γυναίκες φρόντιζαν να κεράσουν λουκούμι και νερό (Βλάχου, 2000). Από εκεί και μετά θα άρχιζαν οι ευχές, οι διάφορες συζητήσεις για την ζωή τους, για τα επαγγελματικά, θα ρωτούσαν για άλλους συγγενείς, θα έκαναν προξενιά και τέλος θα έριχναν ιδιαίτερη βαρύτητα σε συζητήσεις γύρω από εθνικά θέματα.

Στη συνέχεια οι άνδρες φρόντιζαν να κερνούν και οι γυναίκες ετοίμαζαν το τραπέζι. Το τραπέζι περιείχε εκτός από τους μεζέδες τηγανίτες, πίττες, αρνί ή κατσίκι μαγειρεμένο με πατάτες, πατσά και γιαχνί⁷. Μετά τα φαγητό θα ακολουθεί τραγούδι και χορός στο σπίτι.

7 Γιαχνί: αλεύρι καμένο στο τηγάνι με βούτυρο (Βλάχου, 2000)

Το βράδυ ετοιμάζονται να πάνε και πάλι στο χασομέρι, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι ντόπιοι το πανηγύρι. Εκεί διασκεδάζουν μέχρι αργά και στο τέλος όλοι εκφράζουν ευχαριστίες και ευχές με κυριότερη να ανανεώσουν το ραντεβού τους στο ίδιο μέρος “ του χρόνου ”.

Και σήμερα το Σιστρούνι πανηγυρίζει στις 7 και 8 Σεπτεμβρίου, παρόλα αυτά συγκρινόμενο με το παρελθόν συναντάμε ομοιότητες και διαφορές οι οποίες θα αναλυθούν στη συνέχεια.

Η συμμετοχή σήμερα στα πανηγύρια έχει κυρίως ψυχαγωγικό χαρακτήρα και ο αντίστοιχος θρησκευτικός έχει ατονήσει

Ακόμη παλαιότερα το πανηγύρι λειτουργούσε σαν ένα είδος ανταμώνματος και συναντήσεων μεταξύ συγγενών, φίλων και γνωστών.

Αναφορικά με τα προξενιά, τις κουμπαριές και τις συζητήσεις γύρω από εθνικά θέματα παρατηρούμε ότι έχουν καταργηθεί και αυτό δικαιολογείται τόσο από το γεγονός ότι έχει αλλάξει ο ίδιος ο τρόπος ζωής όσο και από τις πολιτικές εξελίξεις της χώρας.

Σήμερα το πανηγύρι το διοργανώνουν ιδιοκτήτες καφενείων. Αρκετές φορές λόγω διαφωνιών των ιδιοκτητών μεταξύ τους προκαλούνται διάφορες παρεξηγήσεις για παράδειγμα αυτός που δεν κατοχύρωσε το πανηγύρι μέσω της δημοπρασίας, αποφάσισε να κάνει και εκείνος πανηγύρι στο καφενείο του τόσο στις 7 το βράδυ όσο και στις 8. Το γεγονός αυτό φέρνει τους κατοίκους σε διχασμό μη γνωρίζοντας σε ποιο από τα δύο θα πρέπει να συμμετέχουν.

Η συγκέντρωση αρχίζει νωρίς το απόγευμα στις στην πλατεία του χωριού με μουσικά συγκροτήματα που έρχονται από την ευρύτερη περιοχή. Από τις πρώτες μελωδίες θα ακουστούν, οι κάτοικοι θα αρχίσουν σιγά σιγά να συγκεντρώνονται και ακολουθεί χορός και τραγούδι μέχρι αργά.

Την επόμενη μέρα το πρωί οι υπεύθυνοι θα έχουν φροντίσει να μεταφέρουν τραπέζια, καρέκλες και ποτά στην έκταση δίπλα από τις πηγές του Αχέροντα εκεί όπου γίνεται το πανηγύρι μόνο την ημέρα μετά την Θεία Λειτουργία.

Στη συνέχεια θα αρχίσει η μουσική και ο ιερέας με τους τοπικούς συμβούλους θα σύρουν πρώτοι το χορό. Είναι ίσως από τις λίγες ημέρες που θα δεις τους γεροντότερους του χωριού να παίρνουν μέρος και εκείνοι στο κύκλο του χορού. Λίγο αργότερα όλοι θα επιστρέφουν στα σπίτια με τους καλεσμένους τους για το μεσημεριανό τραπέζι.

Το τελευταίο βράδυ με τη λήξη του πανηγυριού θα έχει φτάσει, οι περισσότεροι από τους κατοίκους του χωριού αλλά και των γύρω χωριών θα δώσουν το παρόν. Μετά από αυτό το μικρό διάλειμμα και την διασκέδαση το χωριό θα συνεχίσει και πάλι στους ρυθμούς της καθημερινότητας.

Ιερός ναός κοιμήσεως της Θεοτόκου.

Πηγές του ποταμού Αχέροντα

Η ενασχόληση μου με αυτή την εργασία άρχισε με την αναζήτηση πληροφοριών μέσα από τη βιβλιογραφία. Στη βιβλιογραφία περιγράφονται μόνο τα πανηγύρια του παρελθόντος και όχι του σήμερα, επιπλέον σε όλες τις αναφορές γίνεται λόγος μόνο για τον εκφυλισμό των σημερινών πανηγυριών. Τις παραπάνω θέσεις οφείλω να ομολογήσω, δεν τις κατανοούσα πλήρως. Η αναζήτηση πληροφοριών στη βιβλιογραφία τελείωσε, ακολούθησαν συνεντεύξεις, η συμμετοχική παρατήρηση και η χρήση του βίντεο για την καταγραφή του πανηγυριού. Το 2003 ένιωσα ότι στάθηκα άτυχη, λόγω καιρικών συνθηκών και το πανηγύρι ήταν διαφορετικό από τις άλλες χρονιές που σχεδόν πάντα ήμουν παρούσα. Το 2004, αυτό που ζούσα από μικρό παιδί ήταν διαφορετικό.

Τα τελευταία χρόνια η συμμετοχή των κατοίκων στο πανηγύρι έχει περιοριστεί. Σε αυτό συμμετέχουν περισσότερο νεαρής ηλικίας άτομα, τόσο από το χωριό όσο και από τα γύρω χωριά. Τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας συνήθως συμμετέχουν μόνο στο ημερήσιο πανηγύρι.

Μέσα από συζητήσεις με μεγαλύτερης ηλικίας ανθρώπους, διαπίστωσα πως θεωρούν το πανηγύρι κάτι ξένο και περισσότερο κομμάτι διασκέδασης των νέων. Ο Κ αναφέρει « ...αυτά είναι για σας τους νέους, εμείς δεν τα καταλαβαίνουμε αυτά».

Τα τραγούδια που ακούγονται είναι νεοδημοτικά και οι χοροί μοιάζουν περισσότερο με συρτά νησιώτικα. Η Μ. αναφέρει « τους χορούς δεν τους προλαβαίνουμε εμείς, έτσι όπως έχουν γίνει».

Το 2004 εκτός από τη μικρή συμμετοχή στο χώρο του πανηγυριού, υπήρξε και μικρή συμμετοχή στο χορό. Το πρώτο βράδυ συμμετείχε μία παρέα, όσο δε για το δεύτερο οι παρέες έγιναν δύο, εκ των οποίων η μία ήταν αυτή του ιερέα.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθούν και οι δύο καθοριστικοί παράγοντες για το μικρό ποσοστό των κατοίκων που βρέθηκαν στο πανηγύρι. Βασικός παράγοντας ήταν οι καιρικές συνθήκες, με τις πολύ χαμηλές θερμοκρασίες. Ακόμη καθοριστικό ρόλο έπαιξε και το γεγονός της ασυνεννοησίας για το ποιος θα είναι ο διοργανωτής.

Ο ΓΑΜΟΣ

Οι γάμοι στο παρελθόν γινόταν με προξενιό από συγγενείς και φίλους. Ακολουθούσαν αρραβώνες με την συγκέντρωση των οικογενειών στο σπίτι της νύφης χωρίς όργανα τραγούδια και χορούς (Αλεξίου,1993).

Στο σπίτι του κοριτσιού, μετά τα 18 της και πολλές φορές σε μικρότερη ηλικία, είχαν ετοιμάσει ήδη τα προικιά της, τα οποία αποτελούνταν από πολλά υφαντά μάλλινα κλινοσκεπάσματα, 20 - 30 κομμάτια, βελέντζες και χασιές, υφαντά μαξιλάρια και πολύ ατομικό ρουχισμό, όπως μάλλινες φορεσιές, τσουράπια, τρουβάδια, μαντήλια και πετσέτες για δώρα των στενών συγγενών του γαμπρού (Διαμάντης, 2001). Το αγόρι παντρευόταν συνήθως αφού τελείωνε τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις αλλά και πολλές φορές πριν την εκτέλεση της στρατιωτικής του θητείας.

Πριν οι γονείς του γαμπρού ζητήσουν επίσημα τη νύφη από τους γονείς της, φρόντιζαν να γνωρίζουν εκ των προτέρων την απάντηση τους γιατί θεωρούσαν πολύ προσβλητικό να δεχτούν την απόρριψη της πρότασης.

Στο σπίτι της νύφης πρώτα συζητούσαν οι γονείς για την απάντηση που θα έδιναν και αφού εκείνοι ήταν θετικοί, τότε ζητούσαν και τη γνώμη της νύφης η οποία σχεδόν πάντα ήταν σύμφωνη με τις αποφάσεις των γονιών της.

Παλαιότερα δεν ρωτούσαν καθόλου τους νέους για την επιλογή του συντρόφου τους, οι οποίοι πολλές φορές γνωριζόταν μεταξύ τους την ημέρα του γάμου.

Τα προζύμια για τα καλέσματα

Την Τρίτη το βράδυ τα κορίτσια (θα πρέπει να ζούνε και οι δύο γονείς τους) στο σπίτι της νύφης, κοσκίνιζαν το αλεύρι για την καλή τύχη του ζευγαριού και έφτιαχναν προζύμι για τις κουλούρες και τις κουλουρίτσες, τις οποίες μοίραζαν την Πέμπτη στους καλεσμένους και που αποτελούσαν τα σημερινά προσκλητήρια. Στο ζύμωμα των καλεσμάτων οι νέες τραγουδούσαν: (Διαμάντης, 2001).

Ψιλόλιγγο τ' αλεύρι
και μέλι το προζύμι
κορίτσια Το ζυμώνουν
με μάνα και πατέρα
μ' αδέρφια και ξαδέρφια.

Έλα Χριστέ και Παναγιά
με το Μονογενή σου
σε τούτο που ζυμώνουμε
να δώκεις την ευκή σου.

Τα ξύλα του γάμου

Την Πέμπτη οι γυναίκες θα πάνε να κόψουν ξύλα, τα οποία θα χρειαστούν για το μαγείρεμα στο γάμο. Θα πάνε και θα γυρίσουν τραγουδώντας γαμήλια τραγούδια.

Έναρξη του γάμου με το στήσιμο του μπαιρακιού

Από την Τετάρτη το βράδυ στο σπίτι του γαμπρού έπρεπε να στηθεί το μπαϊράκι. Το μπαϊράκι ήταν η Ελληνική σημαία που επάνω στις τρεις άκρες του σταυρού τοποθετούσαν μήλα ή ρόδια. Η διαδικασία αυτή ακολουθούνταν από πυροβολισμούς και τραγούδια. Εδώ ο Χ. αναφέρει «οι γάμοι παλαιά ξεκινούσαν από την Τετάρτη, την Πέμπτη πηγαίναμε την κουλούρα στη νύφη, την Παρασκευή μαζεύονταν οι συγγενείς, το Σάββατο.....και συνεχίζει». Το τραγούδι το οποίο τραγουδούν είναι:

Ποιος αρματώνει φλάμπουρο, με την ευκή της μάνας
και ποιος μας το στολίζει, με την ευκή της μάνας.
Του πατέρα είναι τ' αρμάτωμα, της μάνας τα στολίδια.
Τα μήλα είναι των αδερφών, τα ρόδια είναι των φίλων.

Το κόψιμο της κουλούρας

Ο γάμος άρχισε την Πέμπτη όπου ο γαμπρός έστειλε στη νύφη την κουλούρα³ ως συμβολικό δώρο. Η νύφη από την πλευρά της έπρεπε αν ήταν σύμφωνη να σταυρώσει και έπειτα να κόψει την κουλούρα. Αν απέρριπτε την κουλούρα τότε ο γάμος έπρεπε να ματαιωθεί πράγμα το οποίο συνέβαινε σπάνια. Με τον ίδιο τρόπο καλούσανε και τον κουμπάρο που επρόκειτο να στεφανώσει τους νεόνυμφους (Βλάχου,2000). Επίσης την ίδια ημέρα μεταφερόταν η καρσέλα από το σπίτι του γαμπρού στο σπίτι της νύφης μαζί με τα δώρα των γονιών του γαμπρού προς τη νύφη όπως: γκρέπι, τοκάδες, κεμέρι και από ένα ζευγάρι παπούτσια για τους γονείς της νύφης (Διαμάντης, 2001).

³Κουλούρα: ψωμί σιταρένιο φτιαγμένο σε ταψί και κεντημένο (Βλάχου, 2000).

Το στήσιμο του γίκου της νύφης

Την Παρασκευή το πρωί θα μαζευτούν στο σπίτι της νύφης τα κορίτσια του χωριού για το στήσιμο του γίκου στην καρσέλα. Θα τοποθετήσουν τα προικιά της νύφης το ένα επάνω στο άλλο, με σειρά. Τα ρούχα της νύφης θα τα βάλουν μέσα στην καρσέλα. Κατά τη διάρκεια του στησίματος του γίκου οι γυναίκες τραγουδούν:

Δεν σούλεγα μωρ' μάνα
όλη την εβδομάδα
προζύμι μη αναπιάσεις
κουλούρες μη ζυμώσεις
καλέσματα μη δώσεις.

Κουλούρες μη μοιράσεις
ξένους μη καρτερέσεις,
γιατί θα μετανιώσεις.
Ο ξένος θέλει νύφη
κι εσύ νύφη δεν έχεις
κι εμένα θα λα δώσεις

Εγώ τώρα θα φύγω
ράχες θα σκαπετήσω
θ' αργήσω να γυρίσω.
Με πούλησες πατέρα
με δυο ζυγιές τσαρούχια.
για δος τα πίσω, δος τα
για να με ξαγοράσεις.
Κι εγώ τα δίνω τσιούπρα
ξαγορασμό δεν έχεις.

Το Σάββατο

Το Σάββατο οι δύο οικογένειες χωριστά έκαναν γλέντι για τους συγγενείς τους. Οι καλεσμένοι έφταναν από νωρίς το απόγευμα με το κανίσκι⁴ τους. Όλοι εισέρχονταν στο τραπέζι (αποτελούμενο από τάβλες) οι άνδρες είχαν τη δική τους θέση και οι γυναίκες το ίδιο. Η κορυφή του τραπεζιού άνηκε πάντα στον ιερέα. Κύρια πρόσωπα αυτές τις ημέρες ήταν ο κουμπάρος και ο βλάμης⁵. Ιδιαίτερη είναι η υποδοχή του κουμπάρου ο οποίος μόλις πλησιάζει με τα δώρα και το κανίσκι του, στην αυλή τον περιμένουν τα βιολιά με τραγούδι το οποίο απευθυνόταν στην ιδιότητα του ως νονού. Ακολουθούν πυροβολισμοί και αφού ο πατέρας του γαμπρού ρίξει στον ώμο του κουμπάρου μία πολύχρωμη πετσέτα κάθονται με τους υπόλοιπους καλεσμένους. Τα βιολιά βρισκόταν εκεί από το μεσημέρι. Ο χορός και το τραγούδι κατείχε εκείνη την ημέρα την πρώτη θέση. Τραγουδούσαν τραγούδια του τραπεζιού πρώτα οι άνδρες και επαναλάμβαναν την ίδια στροφή οι γυναίκες που καθόταν απέναντι τους. Στη συνέχεια γλεντούσαν και χορεύανε μέχρι αργά (Αλεξίου 1993).

Πρώτο τραγούδι, που τραγουδιέται εναλλακτικά από τους άνδρες και τις γυναίκες είναι: (Μουσελίμης, 2000).

Χιλιώς καλώς τον ηύραμαν

τούτον το νοικοκύρη

με τα καλά του τα φαγιά

με τα γλυκά του λόγια.

Φάτε και πιέτε, Όρε παιδιά

Χαρείτε να χαρούμε.

Να του προκόψουν τα παιδιά

Και σε άλλα να χαρούμε

4)κανίσκι: το κανίσκι το προσφέρουν οι συγγενείς τόσο του γαμπρού όσο και της νύφης στο γάμο, αυτό αποτελείται από ένα ζώο, πίττες, ρακή, και άλλους μεζέδες(Βλάχου, 2000).

5)βλάμης: πιστός και έμπιστος φίλος του γαμπρού, από τη στιγμή που γινόταν βλαμάδες τους ένωσε βαθμός συγγένειας (Βρέλλη-Ζάχου, 1999).

Στη συνέχεια μόνο από άνδρες ακούγεται:

1)Καλώς ανταμωθήκαμαν
Εμείς οι ντερτιλήδες
να κλάψουμε τα ντέρτια μας
και τα παράπονά μας.
Τούτον τον χρόνο τον καλό
τον άλλον ποιος το ξέρει.
για ζούμε για πεθαίνουμε
για σ' άλλον κόσμο πάμε.

2)Σε τούτην τάβλα που είμαστε, σε τούτο το τραπέζι.
Τρεις μαυρομάτες μας κερνούν κι οι τρεις καλές κυράδες.
Η μια κερνάει με το γυαλί κι η άλλη με την κούπα
κι η τρίτη η καλύτερη, με ασημένιο τάσι.

Ακολουθούν τραγούδια από τις γυναίκες όπως:

1)-Κόρη με Τα λιανά κουμπιά και με τα μαύρα μάτια
Στην πέρα ρούγα μη διαβείς όσο να γένεις νύφη
Λαχαίν' ο γιος μου από κρασί λαχαίνει μεθυσμένος
Σου κόβει τα λιανά κουμπιά φιλεί τα μαύρα μάτια.
-Το γιο σου δεν τον σκιάζομαι στο νου μου δεν τον Βάνω
Έχω φτερά από σταυραϊτό ποδάρια από ζαρκάδι
Έχω κι αδέρφια δώδεκα, ξαδέλφια δεκαπέντε.

2)Μάνα με κακοπάντρες
-ΜΑΝΑ ΜΑΝΟΥΛΑ ΜΟΥ
και μ' έδωκες στους κάμπους
Κι εγώ στους κάμπους δε βαστώ.
ζεστό νερό δε πίνω
το πίνω και θερμαίνομαι,

το πίνω κι αρρωσταίνω...

Χορούς σε τσάμικους και παγωνίσσιους ρυθμούς, τραγούδια ιστορικά και κλέφτικα, τραγούδια της ξενιτιάς και της χαράς, μα περισσότερο, τραγούδια της αγάπης, που υμνούν την ομορφιά και τον έρωτα, ανάβουνε καημούς κι επιθυμίες, ξυπνάνε πόθους και όνειρα και γεννούνε στους νιους και στις νιες λαχτάρες και χτυποκάρδια, που κάνουν ευτυχισμένη τη Ζωή.(Μουσελίμης, 2000)

Οι άνδρες χόρευαν:

Στο Σούλι Βγαιν' ο αυγερινός στην Κιάφα Βγαίν' η πούλια
Και στη μικρή την τσαντσαλιά ήλιος με δυο φεγγάρια
Μην είν' ο Φώτος πόρχεται μήνα κι ο καπετάνος
Ούτε ν ο Φώτος είν' αυτός ούτε κι ο καπετάνος...

2) Τρεις περδικούλες κάθουνταν ψηλά στα λιβαδάκια
Είχαν τα νύχια κόκκινα και τα φτερά Βαμμένα
Είχαν και στα κεφάλια τους μαντίλια λερωμένα...

Οι γυναίκες χόρευαν:

1) Πάρε Γιαννάκη το Βιολί κι έβγα στην κρύα Βρύση
Κι εγώ πάνω στη μάνα μου μην τύχ' και τη γελάσω
-Μάνα νερό δεν έχομε τι θα λα πιούμε Βράδυ;
- Κόρη πότε με ρώτησε ς και με ρωτάς και τώρα.
Και τη Βαρέλα ν' άρπαξε το μαστραπά στα χέρια
Κι εκεί Βρήκε το νιούτσικο στη Βρύση να κοιμάται...

2) Άσπρο τραντάφυλλο κρατώ Βουλιούμαι να το Βάψω
Κι αν το πετύχω στη Βαφή πολλές καρδιές θα κάψω
θα κάψω νιους θα κάψω νιες θα κάψω παλικάρια...

Την Κυριακή

Την Κυριακή από το πρωί γινόταν οι τελευταίες ετοιμασίες. Πριν ξεκινήσει το ψίκι οι συγγενείς μαζεύονταν στο σπίτι του γαμπρού για το στολίσμα του. Τα βιολιά θα είχανε φτάσει και αυτά. Στη διάρκεια του στολίσματος τραγουδούσαν στο γαμπρό τόσο τα όργανα όσο και οι γυναίκες που παρευρίσκονταν εκεί τραγούδια όπως : (Διαμάντης, 2001).

1) Ξουράφι, ξουραφάκι
διάβα πώς διαβαίνεις
και τρίχα μην αφήσεις
και τότε ασχημίσεις.
Βρε, αργυρό ξουράφι
και μαλαματένιο
σύρε αγάλι αγάλι
στ' όμορφο κεφάλι.

2) Αλλάζει τ' άστρι, αλλάζει
αλλάζει το. φεγγάρι (δισ)
'Το νιο το παλικάρι (δισ)
τη νύφη να πάει να πάρει.

3) Βάλτε του γαμπρού χρυσήν αρμάτα
απ' τα Γιάννενα νάναι φερμένη
κι από τη Βενετιά ξαγορασμένη.
- Ποιος σου τάφερε, μωρέ λεδέντη;
- Ο πατέρας μου τάχει φερμένα.
Η μανούλα μου τάχει φερμένα.
Τ' αδερφάκια μου τάχουν φερμένα.
Βάλτε του γαμπρού χρυσό καπέλο
απ' τα Γιάννενα νάναι φερμένο κλπ.

Η Π. αναφέρει «ήταν οι συγγενείς που σου τραγουδούσαν, τραγούδι όλο με το στόμα και στο γαμπρό και στη νύφη». Στη συνέχεια όλα είναι έτοιμα για να ξεκινήσει το ψίκι πριν όμως ο γαμπρός θα πρέπει να δεχθεί ευχές από το πατέρα του που συμβολίζουν ότι είναι σύμφωνος με την πραγματοποίηση του μυστηρίου. Ένα άτομο ορίζεται σαν «συγχαρικιάρης» και είναι αυτός που πηγαίνει στο σπίτι της νύφης για να ειδοποιήσει πως το ψίκι έρχεται. Οι συγγενείς της νύφης τον υποδέχονται και του ρίχνουν μία πετσέτα στον ώμο όπως επίσης δένουν και ένα μαντήλι στην χαίτη του αλόγου. Ο συγχαρικιάρης επιστρέφει στο σπίτι του γαμπρού για να τεθεί επικεφαλής στο ψίκι. Το ψίκι ξεκινάει και οι γυναίκες τραγουδούν:

Έβγα πατέρα έβγα
κα σέλωσε το γρίβα.
Βάλ του ασημένια σέλα
μαλαματένιες σκάλες
μεταξένιο μαξιλάρι
να μπει ο γαμπρός καβάλα.

Ο βλάμης βρίσκεται στη μέση της αυλής και περιμένει το γαμπρό να ανέβει στο άλογο, ενώ οι γυναίκες τραγουδούν: (Μουσελίμης, 2000).

Κίνα δέντρε κίνα
όλο με τα κλωνάρια
και με τα παλικάρια.
Άιντε γιε μου άιντε
και την ευκή μου νάχεις
και ο Θεός να σε προκόψει
κι η Παναγιά η Παρθένα

Ο βλάμης επάνω στο άλογο ανεμίζοντας το μπαϊράκι προπορεύεται, ακολουθούν ο γαμπρός με τους συγγενείς του, τα βιολιά παίζοντας την πατινάδα του γάμου και οι καλεσμένοι. Στη διάρκεια της διαδρομής, τις μελωδίες και τα τραγούδια των οργάνων συνόδευε και ο χορός. Φτάνοντας κοντά στο σπίτι της νύφης μετά τους πυροβολισμούς τραγουδούν το τραγούδι :

-Ξύπνα περδικομάτα μου κι ήρθαμαν στην αυλή σου
Χρυσά πλεξίδια σούφερα να πλέξεις τα μαλλιά σου.
Κι αν δε σ' αρέσουν μάτια μου Βάλ' από τα δικά σου.
-Καλά έκαμε ς και τάφερες κι ας έλαβες και κόπο.
Δεν το ξερα λεβέντη μου που ήταν η αφεντιά σου
Να πεταχτώ σαν πέρδικα νάρθω στην αγκαλιά σου
Να γένω γης να με πατείς γιοφύρι να περάσεις
Να γένω κι ασημόκουπα να σε κερνώ να πίνεις,
Εσύ να πίνεις το κρασί κι εγώ να λάμπω μέσα.

Όταν ξεκινάει το ψίκι.

Στο σπίτι της νύφης όλα είναι έτοιμα για την υποδοχή. Μόλις το ψίκι πλησιάσει οι συγγενείς της νύφης χορεύουν: (Διαμάντης, 2001).

Έρχοντ' οι συμπέθεροι
πέρδικα, μωρ' πέρδικα.
Έρχονται να σε πάρουν
σαν πέρδικα γραμμένη.

Ας ήρθαν, καλωσόρισαν
και καλώς να κοπιάσουν
και βάλτε τους να φαν να πιουν
να πιουν και να μεθύσουν

κι ας παν απέκει πούρθαν!

Μετά τις ευχές ακολουθούν το γεύμα, χορός και τραγούδι μέχρις ότου καλέσουν τα όργανα για το στολισμό της νύφης. Τα κορίτσια και οι φίλες της την ετοιμάζουν τραγουδώντας τραγούδια τα οποία επαναλαμβάνονται από τους οργανοπαίχτες. Τις στιγμές μετά το στολισμό της νύφης και πριν αυτή φύγει από το σπίτι, τις χαρακτηρίζει μεγάλη συγκίνηση την οποία επιβαρύνουν και τα τραγούδια που της τραγουδούν όπως είναι :

1) Φέρτε της νύφης
Χρυσήν αρμάτα
Από τα Γιάννενα
νάναι φερμένη
κι από την ξενιτιά ξαγορασμένη
Να είναι ρούχινη
γουργοϋφασμένη.

Ντύσου στολίσου λυγερή
ντύσου στολίσου, κόρη
για να φανείς για το γαμπρό
κήπος και περιβόλι.
Στολίζεται μια λυγερή
απ' το πρωί ως το βράδυ
και περιμένει τον αϊτό
για νάρθει να την πάρει.

2) Αφήνω γεια μανούλα μου,
αφήνω γεια πατέρα,
αφήνω γεια αδελφάκια μου κ.λ.π

3) μωρέ κακιές γειτόνισσες
τι κακό σας έκανα και
με παραδιώχνετε.

Μετά το στολισμό της οι γυναίκες που ήρθαν με το γαμπρό τραγουδούν στη νύφη:

- Μήλο κόκκινο, ρόιδο γραμμένο
τι έχεις που' θλίβεσαι κι αναστενάζεις;
- Χωρίζω τη μανούλα μου κι αναστενάζω.
- Τι έχεις που θλίβεσαι κι αναστενάζεις;
- Χωρίζω τον πατέρα μου κι αναστενάζω.
- Τι έχεις που θλίβεσαι κι αναστενάζεις;
- Χωρίζω τα αδέρφια μου κι αναστενάζω.

Λίγο αργότερα ο βλάμης θα φορέσει τα παπούτσια στη νύφη και με μία χτένα υποτίθεται πως τη χτενίζει. Στη συνέχεια θα πάρουν πάνω στα άλογα τα προικιά της νύφης για να επιστρέψουν στο σπίτι του γαμπρού. Στη συνέχεια η νύφη εξέρχεται από το σπίτι της με τις γυναίκες να της τραγουδούν:

- 1)- Ευκήσου με μανούλα
τώρα στο κίνημά μου (δισ)
στο ξεπροβόδισμά μου.
- Άιντε, κόρη μου, άιντε
και την ευκή μου νάχεις
κι ο σύντροφος δικός σου
κι ο Θεός να σε προκόψει
κι η Παναγιά η Παρθένα
- Ευκήσου με πατέρα κλπ.

- 2)- Τώρα στον αποχωρισμό μανούλα μη δακρύσεις
όλο με γέλια και χαρές
να μ' αποχαιρετήσεις.
- Γύρε πατέρα πίσω
σύρε στο πατρικό μας
και μέτρα τα παιδιά σου
και κοίτα ποιο σου λείπει
σου λείπει η ... (όνομα της νύφης) η μια σου θυγατέρα.

- Έβγα μάνα δεσ τον ήλιο
ήρθε η ώρα για να φύγω.
Έβγα δεσ και το φεγγάρι
ήρθε ο νιος για να με πάρει.

Ακολουθεί η τελετή του μυστηρίου που είτε γίνεται στην εκκλησία είτε στο σπίτι της νύφης.

πηγαίνοντας η νύφη στην Εκκλησία.

Στη συνέχεια επιστρέφουν στο σπίτι του γαμπρού. Σε όλη τη διάρκεια της διαδρομής αλλά και μέχρι το τέλος του γάμου πάντα δίπλα στη νύφη θα βρίσκονται οι φυλαχτάδες οι οποίοι θα την προσέχουν. Στα μέσα της επιστροφής σταματάει το ψίκι για να κόψει ο βλάμης την κουλούρα και να την μοιράσει στους καλεσμένους, ενώ οι γυναίκες τραγουδούν:

Για βεργολύγα νύφη
βγάλ' την ασημοσόγια
να κόψουν τη μπογάτσια
να μοιραστεί στο ψίκι
για ν' ευκηθούν τη νύφη.

Φτάνοντας στο σπίτι του γαμπρού η νύφη, κατεβαίνει από το άλογο και πετάει την κουλούρα στη στέγη του σπιτιού, εκεί έχουν ήδη μαζευτεί τα παιδιά του χωριού για να την πιάσουν. Οι γυναίκες τραγουδούν: (Διαμάντης, 2001).

Ρίξε νύφη την κουλούρα
Ρίξε νύφη την κουλούρα
τι μας έπιασε λιγούρα.

Ακολουθεί το:

έβγα πεθερά στη σκάλα
με το μέλι, με το γάλα.
Ρίξε ρύζι να ριζώσει
και σιτάρι να φυτρώσει.

Με το οποίο προσκαλούν την πεθερά να βγει στην πόρτα και να τοποθετήσει ένα αγγείο χάλκινο στην είσοδο. Η νύφη πρέπει να υπερπηδήσει το αγγείο, ώστε η πράξη αυτή να πάρει τη μορφή της προσπέρασης των πιθανών εμποδίων που θα συναντήσει το ζευγάρι. Το ρύζι και το σιτάρι που θα πετάξει η πεθερά στη νύφη, συμβολίζουν την παραμονή της νύφης για όλη της την ζωή στο σπίτι και την απόκτηση παιδιών. Όταν η νύφη συναντήσει την πεθερά, βάζει το δάχτυλο στο μέλι και μετά στο στόμα της πεθεράς, η οποία κάνει το ίδιο για τη νύφη, σύμβολο και ευχή γλυκιάς γλώσσας και αρμονικής συνύπαρξης μεταξύ τους κατά τη μετέπειτα συμβίωσή τους.

Τα προικιά της νύφης.

Το τραπέζι στο σπίτι του γαμπρού

Το βράδυ παρατίθεται πλούσιο τραπέζι με μεζέδες και ποτά. Εδώ ο Μ. αναφέρει «παέναμαν εμείς στο νοικοκύρη παράδειγμα το κρέας, το ένα το άλλο, το τσίπουρο, το ούζο ακόμα και κουτάλια και πιάτα για να βοηθήσουμε». Οι καλεσμένοι του γαμπρού θα καθίσουν χωριστά από τους συγγενείς της νύφης. Ακολουθούν τραγούδια της τάβλας: (Μουσελίμης, 2000).

1) Σε τούτο σπίτι πού είμαστε
σε τούτο το τραπέζι
τον άγγελο φιλεύουμε
και το Χριστό κερνάμε.
Και την παρθένα Παναγιά
τη διπλοπροσκυνάμε
να μας βλογήσουν τα παιδιά
να ζήσουν να προκόψουν.
Σε τούτο σπίτι πού είμαστε
πέτρα να μη ραγίσει
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού
χρόνια πολλά να ζήσει.

2) Δέντρο ει, κι άι μωρ' Βεργινάδα
δέντρο ει, είχα στην αυλή μου
για παρή, κι άι γραμμένα χείλια
για παρή, παρηγοριά δική μου.
Πράσινα, κι άι, μωρ' Βεργινάδα,
πράσινα-α, κάνει τα φύλλα
τα κλωνά, κι άι γραμμένα χείλια
τα κλωνάρια του γαλάζια.
Κόρη κά, , κάθονταν στο ίσκιο
κι έπλεκε, κι άι γραμμένα χείλια
κι έπλεκε-ε χρυσό γαϊτάνι.

Η εντολή του νουνού

Μετά από πολλά τραγούδια της τάβλας και του χορού απ' όλες τις πα-
ρέες κι αφού το κέφι έχει ανάψει, αρχίζουν οι εντολές. Οι εντολές είναι
ευχετήριες εντολές του οικοδεσπότη ή άλλου συγγενικού προσώπου.

Την τιμητικότερη θέση στο τραπέζι αυτό την έχει ο νονός-κουμπάρος, που κάθεται στην πιο περίοπτη θέση με τους νεόνυμφους.

Έτσι ο πρώτος που θα σηκώσει εντολή, όρθιος με το ποτήρι στο χέρι θα πει:

Τούτο το γυαλάκι
με το λίγο το ρακάκι
απάνω στο ρακάκι
είν' ένα αγκαθάκι.
Απάνω στ' αγκαθάκι
είν' ένα λουλουδάκι.
Απάνω στο λουλουδάκι
είν' ένα αηδονάκι
π' αηδονολαλεί και λέει:

Τούτο το ρακάκι το πίνουμε δι' υγείαν και ευτυχίαν του κυρ νουνού.

Γεια του, χαρά του και βίβα του.
Να του ζήσουν τ' αναδεχτούρια και στο
σπίτι του να δώσει ο Θεός.
Το δεύτερο το πίνουμε δι' υγείαν κι ευτυχίαν
των παιδιών που μας αντάμωσαν,
των δύο νεονύμφων, γεια τους
και χαρά τους, να ζήσουν και
να προκόψουν.

Το τρίτο ποτήρι πίνεται εις υγείαν κι ευτυχίαν του παπά με τα ίδια λόγια, για καλή του ιεροσύνη.

Και το τέταρτο ποτήρι, το πίνουμε δι' υγείαν κι ευτυχίαν όλης της παρέας. Συνεχίζει ονομαστικά σε κάποιον, που κάθεται σε άλλη παρέα, μεταφέρει την εντολή σ' αυτόν με τις λέξεις: (Διαμάντης, 2001).

- Καλώς να σε Βρω (το όνομά του) κι εκείνος απαντάει:

- Καλώς να ορίσεις και σηκώνεται όρθιος με το ποτήρι στο χέρι κι επαναλαμβάνει την εντολή και στο τέλος η παρέα του θα πει τραγουδιστά:

Το πίνει (το όνομά του) το ρακί
το πίνει, το πίνει
και στάλα δεν αφήνει.
Πιες το (τάδε), πιες το
και ξαναγέμισέ το.

Δος του μια να πάει στον πάτο
για να βρει η κορφή τον πάτο.

Ο τώρα εντολέας μεταφέρει την εντολή σε άλλο πρόσωπο, που συμμετέχει

στο γλέντι και η αλυσίδα συνεχίζεται.

Στο τέλος σηκώνονται όρθιοι ο πρώτος εντολέας, ο νονός και ο παπάς με τα ποτήρια τους γεμάτα και τερματίζουν την εντολή.

Ο πρώτος εντολέας θα πει:

Ευχαριστώ παρέα, που σας έβαλα σε κόπο κι έπιαταν εις υγείαν κι ευτυχίαν του κυρ' νονού, των δύο νεονύμφων και του παπά. Κι εγώ πίνω εις υγείαν κι ευτυχίαν όλης της παρέας. Γεια σας, χαρά σας και βίβα σας!

Ομοίως ο νονός-κουμπάρος:

Ευχαριστώ παρέα, που κατ' εντολή του εντολέα έπιατε εις υγείαν μου. Πίνω κι εγώ εις υγείαν σας. Και στα σπίτια σας! Το ίδιο και ο παπάς, που τερματίζει την εντολή.

Μετά το φαγητό περνάνε τα δώρα του νονού.

Οι γονείς θα ρίξουν τώρα μία πετσέτα στο λαιμό του κουμπάρου, ο οποίος, όρθιος με τους νεόνυμφους, δίνει τα δώρα του.

Όλοι εύχονται στον κουμπάρο:

- Καλώς όρισες νουνέ, κόπιασες με το κρασί
να κοπιάσεις και με λάδι

Ακολουθούν:

1)- Άιντε κέρνα νουνέ, κέρνα νουνέ
κέρνα νουνέ την τάβλα σου
να ζουν τ' αναδεχτούρια σου
να γένουν καλορίζικα.

2)Ένα τραγούδι θα σας πω, απάνω στο κεράσι
τ' αντρόγενο που έγινε,
ν' ασπρίσει να γεράσει

Ένα τραγούδι θα σας πω, απάνω στο ρεβίθι,
χαρά στα μάτια του γαμπρού,
που διάλεξαν τη νύφη.

Ένα τραγούδι θα σας πω,
απάνω στο λεμόνι
να ζήσει η νύφη κι ο γαμπρός
κι οι συμπεθέροι όλοι

Οι νεόνυμφοι και οι νονοί στο χορό

Ο νονός χορεύει:

Νουνέ όπου στεφάνωσες τα δυο τα κυπαρίσσια

να σ' αξιώσει ο Θεός νάρθεις και στα Βαφτίσια.
Αξίζει η μέρα σήμερα φλωριά με το καντάρι
π' αντάμωσες τα νιόγαμπρα και τάκανες ζευγάρι.

Μετά θα χορέυει ο γαμπρός:

Σήμερα είν' άσπρος ουρανός, σήμερα είν' άσπρη μέρα
σήμερα ανταμώνεται αετός με περιστέρα.
Ο αϊτός είναι περήφανος κι η πέρδικα γραμμένη.
Πόχει κορμί για ντουλαμά και στήθια για τσαπράζια.
Πόχει μασουροδάχτυλα γεμάτα δαχτυλίδια.
Έβγα πατέρα του γαμπρού και πεθερέ της νύφης
να ιδείς το γιο σου στο χορό πώς σειέται και λυγιέται.
Έβγα μανούλα του γαμπρού και πεθερά της νύφης
να ιδείς το γιο σου στο χορό πώς σειέται και λυγιέται.

Η νύφη θα χορέυει:

Αξίζει η μέρα σήμερα φλωρί μαργαριτάρι
π' αντάμωσ' έν' αντρόγυνο και τόκαμε ζευγάρι.
Έβγα πατέρα του γαμπρού και πεθερέ της νύφης
να ιδείς τη νύφη στο χορό πώς σειέται και λυγιέται.
Πόχει κορμί για ντουλαμά και μέση για κεμέρι.
Πόχει μασουροδάχτυλα, γεμάτα δαχτυλίδια.
Πούησουν περιστερούλα μου τόσον καιρό χαμένη;
- Ήμουν Ψηλά στην πιπεριά και μάζενα πιπέρι
να πιπερώσω τα φαγιά, να φαν οι συμπεθέροι.

Η παρέα που χορεύει τώρα είναι και αυτή που κλείνει τόσο το χορό όσο και το γαμήλιο τραπέζι. Σε αυτό το σημείο ο Κ. αναφέρει «ο γαμπρός με τη νύφη χορεύανε πάντα τελευταίοι αυτό μας το χαλάσανε σήμερα γι' αυτό και τελειώνουν οι γάμοι νωρίς».

Σήμερα στο χωριό κάποια έθιμα επιβιώνουν και κάποια άλλα έχουν ξεχαστεί. Ως επί το πλείστον οι γάμοι αρχίζουν την Πέμπτη. Από την προηγούμενη μέρα στο σπίτι της νύφης συγκεντρώνονται οι συγγενείς και οι φίλες της νύφης. Εκεί ετοιμάζουν τα προικιά. Τα προικιά είναι χασές, κλινοσκεπάσματα, χαλιά και λευκά είδη. Οι φίλες της νύφης ετοιμάζουν το γίκο, ο οποίος αποτελείται από τις χασές και τα κλινοσκεπάσματα., στα οποία

δένουν πολύχρωμες κορδέλες. Τα λευκά είδη τοποθετούνται σε πακέτα και τυλίγονται με κορδέλες.

Την Πέμπτη το πρωί η νύφη υποδέχεται τους συγγενείς στο δωμάτιο που βρίσκονται τα προικιά. Κατά την είσοδο τους δίνουν τα δώρα τους στη νύφη και ρίχνουν ρύζι στα προικιά.

Το μεσημέρι πηγαίνουν οι συγγενείς του γαμπρού για να πάρουν τα προικιά. Γι' αυτούς οι γονείς της νύφης ετοιμάζουν τραπέζι. Μετά το φαγητό, ακολουθούν αστεία και πειράγματα προς τη νύφη. Τη σκυτάλη στη συνέχεια παίρνει ο χορός. Η νύφη χορεύει με τους συγγενείς του γαμπρού.

Κατά τη διάρκεια του τραπέζιου δεν επιτρέπεται στους συγγενείς του γαμπρού να εισέλθουν στο σπίτι. Αυτό γιατί εκείνη την ημέρα συνηθίζεται οι συγγενείς του γαμπρού να «κλέβουν» διάφορα αντικείμενα ή γλάστρες με λουλούδια χωρίς να γίνονται αντιληπτοί. Την ίδια στιγμή δένονται στους καθρέφτες των αυτοκινήτων κορδέλες.

Ο χορός τελειώνει και όλοι εισέρχονται στο δωμάτιο με τα προικιά. Εκεί συναντούν, επάνω στο γίκο, ένα αγόρι. Το αγόρι αυτό κρατάει στα χέρια του ένα μαξιλάρι. Με αυτό το μαξιλάρι κάνει παζάρια στον πατέρα του γαμπρού, ώστε να του δώσει χρήματα και εκείνος τα προικιά. Όταν εξαγοράσει ο πατέρας του γαμπρού το μαξιλάρι, από εκεί και μετά οι συγγενείς του γαμπρού είναι ελεύθεροι να πάρουν τα προικιά.

Η ημέρα όμως έχει και συνέχεια. Τώρα οι γονείς του γαμπρού κάνουν το τραπέζι στους συγγενείς της νύφης. Μετά από το τραπέζι, οι φίλες της νύφης στρώνουν το κρεβάτι των νεόνυμφων.

Την Παρασκευή το βράδυ και οι δύο οικογένειες κάνουν ένα γλέντι για τους πιο κοντινούς συγγενείς. Αυτό συμβολίζει ένα πάρτι "αποχωρισμού" και διαρκεί μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες.

Το Σάββατο είναι η ημέρα όπου τελείται το μυστήριο. Οι ετοιμασίες συνεχίζονται ακόμα, το πρωί διευθετούνται όλες οι λεπτομέρειες του μυστηρίου. Οι ετοιμασίες για το στολισμό του γαμπρού και της νύφης ακολουθούν την τάση της μόδας, με τους κατάλληλους κομμωτές και αισθητικούς.

Όταν η νύφη έχει ετοιμαστεί, φτάνει στο σπίτι ο βλάμης με τη σημαία και τα παπούτσια. Φτάνοντας τον υποδέχονται με ευχές και πειράγματα. Εκεί θα έχουν φτάσει και οι οργανοπαίχτες.

Ο βλάμης προσπαθεί να φορέσει τα παπούτσια στη νύφη αλλά εκείνη προσποιείται ότι δεν είναι το νούμερο της, οπότε αυτός αναγκασμένος τοποθετεί χρήματα στο παπούτσι μέχρις ότου η νύφη πει ότι είναι έτοιμη να ξεκινήσουν. Όλοι μαζί εξέρχονται για την εκκλησία, τα όργανα έχουν ήδη αρχίσει το τραγούδι και οι συγγενείς το χορό.

Μετά τη στέψη ακολουθεί δείπνο που κάνουν και οι δύο οικογένειες από κοινού για τους καλεσμένους τους. Τα κλαρίνα αρχίζουν με τραγούδια του γάμου. Σηκώνονται να σύρουν το χορό πρώτα οι κουμπάροι στη συνέχεια ο βλάμης μετά οι νεόνυμφοι και τέλος οι οικογένειες τους.

Οι μελωδίες που χορεύουν συνήθως είναι για τον κουμπάρο : κουμπάρε που στεφάνωσες τα δυο τα κυπαρίσσια να σε φωτίσει ο Θεός να 'ρθεις και στα βαφτίσια, για το βλάμη : εμπάτε αγόρια στο χορό κορίτσια στα τραγούδια να δείτε και να μάθετε πως πιάνετε η αγάπη, για το γαμπρό : ποιος τον κάνει αυτό το γάμο τον τρανό και τον μεγάλο και για τη νύφη : ωραία που είναι η νύφη μας ωραία τα προικιά της. Έπειτα έχουν σειρά όποιοι από τους καλεσμένους επιθυμούν να χορέψουν. Ακόμη και σήμερα περνάει η εντολή του νουνού όπως την περιγράψαμε παραπάνω.

Προλήψεις για το γάμο

- Ο βλάμης του γαμπρού, ο οποίος θα φορέσει τα παπούτσια της νύφης, θα πρέπει να έχει στη ζωή και τους δύο γονείς του.
- Στην τσέπη του γαμπρού και της νύφης τοποθετούν δύο μικρές κλειδωνιές, ώστε κανένας να μη μπορεί να τους κάνει μάγια. Αυτό συνηθίζεται και σήμερα.
- Οι νεόνυμφοι σύντομα, πρέπει να βρεθούν και σε άλλο γάμο.
- Οι νεόνυμφοι για ένα χρόνο δεν πρέπει να κρατήσουν κερί σε μνημόσυνο. Αυτό συνηθίζεται και σήμερα.
- Όταν βρέχει την ημέρα του γάμου υποστηρίζουν ότι κλαίει η νύφη.
- Δεν είναι καλό να πραγματοποιηθεί μυστήριο γάμου σε δίσεκτο έτος. Αυτό συνηθίζεται και σήμερα.
- Την ώρα του μυστηρίου δεν πρέπει να πέσουν κάτω τα στέφανα ή οι βέρες. Το ίδιο υποστηρίζουν ακόμη.
- Όταν η νύφη έφευγε από το σπίτι έπρεπε να σύρει τα πόδια της στο έδαφος, ώστε να παρασύρει και άλλα κορίτσια σε γάμο. Σε αυτό σήμερα έχουν προσθέσει ονόματα κοριτσιών, γραμμένα με στυλό, όποια από τα ονόματα σβηστούν εκείνα είναι και τα κορίτσια που θα παντρευτούν συντομότερα.
- Αν οι φυλαχτάδες κοιμόταν το βράδυ της Κυριακής, τους έραβαν τα ρούχα με κλινοσκεπάσματα, ώστε να μην μπορούν να σηκωθούν και να τους αποδείξουν ότι δεν εκτέλεσαν σωστά τα καθήκοντα τους. Εδώ σε μία συζήτηση που είχα τελευταία με κατοίκους της περιοχής, χωρίς συνέντευξη, η κα Μαρία μου έλεγε χαμογελώντας ότι το 1975 σε ηλικία είκοσι περίπου χρόνων κατάφερε να ράψει φυλαχτάδες, ήταν και η τελευταία φορά που είδε να πραγματοποιείται κάτι τέτοιο, συμπλήρωσε με μία πικρία. (Διαμάντης, 2001).

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

Από την επιτόπια έρευνα προκύπτει ότι οι άνθρωποι στην περιοχή της Λάκκας Σουλίου όπως και σε όλη την Ελλάδα βλέπουν το χορό ως ένα μέσο ψυχαγωγίας, έκφρασης των συναισθημάτων, επικοινωνίας, μικρή διακοπή από τα καθημερινά προβλήματα και κυρίως στέκονται στο σημαντικό ρόλο που παίζει σε κρίσιμες πολιτικές εξελίξεις της χώρας. Πάνω σε αυτό ο Κ. αναφέρει « διότι εγώ όταν χορεύω με τσεένα έχουμε να πούμε και ένα μυστικό και να μεταδοθεί παρέκει, αλλά να μείνει κρυφό...».

Αφορμή για χορό δεν αποτελούσαν μόνο οι γάμοι και τα πανηγύρια αλλά και οικογενειακές συγκεντρώσεις ή ακόμη και συγκεντρώσεις για αγροτικές εργασίες όπως αυτές του ξέφλου (ξεφλούδισμα) του καλαμποκιού. Εκεί οι άνθρωποι θα αρχίσουν να λένε ιστορίες από το παρελθόν, παραμύθια, αινίγματα, θα ακολουθήσουν πειράγματα, θα δημιουργηθεί ένα ευχάριστο κλίμα το οποίο θα πάρει τη μορφή της διασκέδασης μέσα από το χορό και το τραγούδι.

Οι νέοι πριν βγουν στο μεσοχώρι για να χορέψουν έκαναν από παιδιά πρακτική πάνω στο χορό με τους εξής τρόπους: α)μαζευόταν μία ομάδα παιδιών στην οποία κάποιοι τραγουδούσαν και κάποιοι χόρευαν, β) έπαιρναν μέρος στο τέλος του κύκλου του χορού των μεγάλων και ακολουθούσαν τα βήματα, γ)δύο παιδιά μεταξύ τους ο ένας τραγουδούσε και ο άλλος χόρευε και τέλος δ)όταν κάποιος ήταν μόνος του και ήθελε να χορέψει κρατιόταν από ένα κλαδί δέντρου και εκτελούσε ρυθμικές κινήσεις ή τα βήματα κάποιου χορού. Σε αυτό το σημείο οι πληροφορητές αναφέρουν « Ακόμη και τώρα όταν παίζουν τα κλαρίνα εδώ στο χωριό, ο Ευρυσθένης τσακεί (σπάζει) τις ζελενιές (βελανιδιές) από το χορό ».

Ο κύκλος του χορού από όταν άρχισαν να χορεύουν οι γυναίκες αποτελείτο από συγγενείς. Πρώτα θα χόρευε η μία παρέα και μετά η άλλη (Μαρκόπουλος, 1993). Η σειρά των χορευτών ήταν: πρώτα όσοι κατείχαν κάποιο αξίωμα, στη συνέχεια οι γεροντότεροι και τέλος κατά ηλικία οι υπόλοιποι.

Χοροί που χόρευαν ήταν: *στα τρία, τσάμικα, κλέφτες, τσιτομήτρο, Μαρίκα, πέρδικα, μπεράτι, πωγωνήσιο, αρβανίτικο, στη βρύση στα Τσερίτσανα, αρβανιτοβλάχικο, μενούση και ζαγορίσιο.*

Χοροί που χορεύονται σήμερα είναι: στα τρία, τσάμικα. Πωγωνήσια, συρτό, καγκέλια, μοραϊτικο, τασιά, οσμαντάκας, αρβανιτοβλάχικο, κλέφτες, ζαγορίσια, ζειμπέκικα και τσιφτετέλια.

Η κοινότητα προβάλλει ως καλούς χορευτές τους: Σωτήρης Στράτης, Σωκράτης Αποστολάκης, Ηρακλής Στράτης, Θεμιστοκλής Σιούτης, Ευρυσθένης Αποστολάκης κ.α.

Αυτοί οι χορευτές κέρδιζαν και κάποιοι από αυτούς κερδίζουν τις εντυπώσεις των θεατών με τις αυτοσχέδιες φιγούρες που εκτελούν πάνω στο χορό. Αλλά μεγαλύτερη έκπληξη προκαλούσε το γεγονός ότι χόρευαν με γεμάτα τα ποτήρια ρακί πάνω στο κεφάλι τους ή και ακόμη αυτά τα ποτήρια τα τοποθετούσαν στο έδαφος και πάνω σε αυτά εκτελούσαν τις κινήσεις από βαριά κλέφτικα τραγούδια.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Τα μουσικά όργανα που συναντούσες στο παρελθόν στην περιοχή ήταν η κομπανία. Η κομπανία αποτελούνταν από το βιολί, το λαούτο, το κλαρίνο και το ντέφι (Μαρκόπουλος, 1993).

Μέσα από τις συνεντεύξεις σαν παλιοί οργανοπαίκτες αναδεικνύονται όσον αφορά το Σιστρούνη οι: Ευθύμιος Μπούνας που έπαιζε βιολί και ο Μιχαήλ Μπούνας που έπαιζε ντέφι. Τις περισσότερες όμως κοινωνικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνταν στο χωριό φαίνεται ότι τις κάλυπταν οργανοπαίκτες από άλλες περιοχές, όπως ο Μιχαήλ Ζώτος που έπαιζε βιολί και οι δυο του γιοι που έπαιζαν ντέφι, με καταγωγή από τη Θεσπρωτία.

Στο παρελθόν δεν υπήρχε κάποιος ιδιαίτερος τρόπος καλέσματος των οργανοπαικτών παρά μόνο οι ίδιοι πηγαίνανε σε πανηγύρια και σε γάμους για να ζητήσουνε δουλειά. Μάλιστα ο Τ. αναφέρει « δίνανε καπάρο τότε τα όργανα στο νοικοκύρη γιατί φοβούνταν μήπως τους γελάσουν ».

Ο τρόπος πληρωμής τους έχει ομοιότητες με το σημερινό αλλά με χαρακτηριστική διαφορά την μικρότερη αμοιβή που λάμβανε η κομπανία. Το μεγαλύτερο μέρος των συνεντεύξεων για να τονίσουν την αξία των χρημάτων στο παρελθόν και την υποδεέστερη θέση που κατείχαν οι οργανοπαίκτες, λόγω οικονομικών δυσκολιών, σε σχέση με σήμερα ανέφεραν ότι « Ο Ζώτος τότε, κατάπινε τις λίρες για να μην τις μοιραστεί με τους υπόλοιπους ».

Παρόλα αυτά μεταξύ μουσικού και χορευτή υπήρχε αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση. Ο μουσικός έπαιζε σύμφωνα με τις χορευτικές ικανότητες του χορευτή, αν ο χορευτής ήταν “ καλός ” τότε ο μουσικός έπαιζε με ζωνράδα, κέφι και χρησιμοποιούσε μουσικά τεχνάσματα, αν ο χορευτής ήταν “ μέτριος ” τότε ο μουσικός προσπαθούσε να τον βοηθήσει προσαρμόζοντας τη μουσική στα βήματα του.

Ο Μπέλλος γράφει: Η σχέση μουσικού χορευτή διέπεται από ισότητα, αλληλοσεβασμό και αλληλοκατανόηση, τις αρχές που θα οδηγήσουν σε γόνιμο διάλογο και επικοινωνία και εν τέλει σε ψυχική ταύτιση.

Ο οργανοπαίκτης θα πει για κάποιον ότι είναι καλός χορευτής όταν: αυτός ο χορευτής πρόσεξε τη μουσική του οργανοπαίκτη, την έκανε κτήμα του, ταυτίστηκε και χόρευε, τις πιο πολλές φορές χωρίς ιδιαίτερα βήματα και φιγούρες, αλλά με την ψυχή και τα πόδια « στον τόπο » και έκανε και τον μουσικό να μερακλωθεί, να τα « δώσει », αυτή είναι και η προσταγή - προτροπή που δίνει ο μερακλωμένος χορευτής στον κλαριντζή: «δώσε », από την ψυχή σου το φύσημα σου, την μουσική σου στην ψυχή μου (Μπέλλος, 2004).

Στο παρελθόν οι χορευτές ζητούσαν από την κομπανία να παίξουν όποιο χορό προτιμούσαν να χορέψουν σύμφωνα με την ονομασία της μελωδίας ή του τραγουδιού και όχι του χορού (π.χ. στα τρία). Συνήθως στο χωριό οι άνθρωποι είχαν συγκεκριμένους χορούς και τραγούδια που χόρευαν όπως ο Πήλιος ο Στράτης τον τσιτομήτρο ή ο Σωτήρης ο Κόκκας τους κλέφτες.

Τραγούδια και χοροί που επικρατούσαν στην περιοχή ήταν: *σαμαντάκας, σελίμπεη, στο Σούλι στα πηγάδια, στη βρύση στα Τσερίτσανα, την πέρδικα, της Ασημούλας, του Δήμου, παραγκούνα, αρβανιτοβλάχικο, αρβανίτικο, μπεράτι, Κωσταντάκη, τσιτομήτρο, τους κλέφτες, μια παπαδιά περατιανή, Δέλβινο, παιδιά της Σαμαρίνας, ξενιτεμένο μου πουλί, η βλάχα κ.α.*

Σήμερα το συγκρότημα αποτελείται από: κλαρίνο, αρμόνιο, κιθάρα, λαούτο, ντράμς και τους τραγουδιστές.

Οι περισσότερες κοινωνικές εκδηλώσεις μουσικά καλύπτονται από τον Κώστα Τζίμα και το συγκρότημα του που σήμερα (σε μαγαζί της Αθήνας ή σε κάποια πανηγύρια και γάμους) αναλυτικά έχει ως εξής: στο κλαρίνο ο Ναπολέον ο Δάμος, ή ο γιος του Γιώργος, στο αρμόνιο ο Θανάσης Σαρεδήμ, στην κιθάρα και στο λαούτο ο Μιχάλης Μαρκόπουλος, στο ντράμς ο Μιχάλης Δάμος και τραγουδιστές ο Κωνσταντίνος Τζίμας, ο Τάσος Κιτσάκης, ο Γιώργος Τζίμας κ.α.

Στη συνέντευξή του ο Τζίμας αναφέρει ότι οι μελωδίες και τα τραγούδια που ακούγονται σήμερα στην περιοχή της Λάκκας Σουλίου έχουν υπερτοπικό χαρακτήρα.

Συγκεκριμένα για το Σιστρούνι αναφέρει ότι ακούγονται αρκετά καθαρά Σουλιώτικα παραδοσιακά τραγούδια αλλά από εκεί και πέρα η κοινωνία εξελίσσεται το ίδιο και η κοινότητα οπότε στο ρεπερτόριο έχουν προστεθεί καινούργιες μελωδίες και τραγούδια χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αναιρούνται τα παραδοσιακά. Μάλιστα μέσα από την επιτόπια έρευνα φαίνεται ότι οι κάτοικοι εντάσσουν αυτά τα τραγούδια στην ίδια κατηγορία με τα παραδοσιακά.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να σταθούμε στο γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των συνεντεύξεων αναδεικνύουν ως παραδοσιακούς τραγουδιστές της περιοχής τον Κωνσταντίνο Τζίμα και τον Αναστάσιο Κιτσάκη. Όσον αφορά τον πρώτο πολλά από τα τραγούδια του χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακά τραγούδια που ως επί το πλείστον ακούγονται στο Σιστρούνι αλλά και στην ευρύτερη περιοχή. Κάποια από αυτά τα έχουν γράψει τόσο ο ίδιος όσο και συγχωριανοί του και είναι: στα πονεμένα τα χωριά, βασανιάρη, έχω ζάλη, μπήκαν ρούσες, όσα φάμε όσα πιούμε, μηλίτσα, μου κλέψαν το μπεγλέρι μου, Ρωμανιώτισσα κ.α.

ΦΟΡΕΣΙΑ

Οι φορεσιές και στο Σιστρούνη χωρίζονται στις καθημερινές και στις επίσημες ή αλλιώς γιορτινές. Τις καθημερινές τις φορούσαν τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες κατά τη διάρκεια της ημέρας και στις αγροτικές εργασίες. Τις δε επίσημες οι οποίες ήταν και πιο πλούσιες, όσο αυτό ήταν δυνατό, σε “στολίδια” τις είχαν για τους γάμους και άλλες κοινωνικές εκδηλώσεις.

Η επίσημη ανδρική φορεσιά αποτελούνταν από:

Τη φουστανέλα η οποία ήταν ύφασμα (πανί λευκό) ραμμένο σε λωρίδες (λαγκιόλια) τριγωνικά 45 : τεμάχια και ραμμένες μεταξύ τους σαν πλισέ (Κωλέτση, 1990).

Το πουκάμισο το οποίο ήταν άσπρο με φαρδιά μανίκια και προσεγμένα κεντημένο (Τζόκας, 2004).

Το γιλέκο και από πάνω το πισιλή (σακάκι) κεντημένα σε διάφορα σχέδια (Τζόκας, 2004).

Κάλτσες πλεγμένες με το βελόνι και από πάνω καλτσοδέτα με φούντα οι οποίες τοποθετούνταν κάτω από το γόνατο (Βλάχου, 2000).

Το ζωνάρι το οποίο ήταν μάλλινη πλεκτή ζώνη που στην άκρη είχε μερικά κρόσια (Κωλέτση, 1990).

Το σελάχι, σε κάποιες από τις φορεσιές υπήρχε και το σελάχι το οποίο ήταν δερμάτινη ζώνη με θήκη (Κωλέτση, 1990).

Και τέλος τα τσαρούχια με φούντα (Βλάχου, 2000).

Στο παρελθόν αυτοί που είχαν φορεσιά με φουστανέλα ήταν λίγοι γιατί δεν υπήρχε η οικονομική άνεση και η αγορά της κόστιζε. Όταν όμως εκείνοι που δεν είχαν φορεσιά είχαν ανάγκη να παντρέψουν παιδί ή να το στείλουν σε πανηγύρι για προξενιά και να δείξει τη λεβεντιά του στο χορό, τότε έπαιρναν δανεική (Βλάχου, 2000).

Όπως μας αναφέρει ο Κ. « μέχρι το 1915 που παντρεύτηκε ο πατέρας μου, παντρεύτηκε με φουστανέλα και τσαρούχια με φούντα μετά άρχισε να μη φοριέται ».

Όσον αφορά την καθημερινή φορεσιά αποτελούνταν από:

Τη φουστανέλα όπως έλεγαν "με πέντε λαγκιόλια" κατάμαυρη από τη λέρα της δουλειάς, απλό γιλέκο, σακάκι μαύρο, σκούφια μαύρη, κάλτσες με καλτσοδέτα χωρίς φούντα και πουκάμισο απλό άσπρο (Βλάχου, 2000). Αργότερα εμφανίστηκε η σαλιβάρα, μάλλινο παντελόνι μακρύ ή κοντό και η μπουραζάνα, μακρύ ευρύχωρο παντελόνι (Κωλέτση, 1990).

Η επίσημη γυναικεία φορεσιά αποτελούνταν από:

Το φουστάνι το οποίο ήταν άσπρο κεντημένο στον ποδόγυρο , τα μανίκια και τον λαιμό γύρω και κατέβαινε μπροστά μέχρι το στήθος σε σχήμα V (Βλάχου, 2000).

Το σιγκούνι κεντημένο με σιρίτια το οποίο έδενε με την πόρπη και ασημικά που έπεφταν μπροστά (Τζόκας, 2004).

Ακόμη είχαν την ποδιά, κάλτσες πολύχρωμες πλεγμένες, στο κεφάλι έδεναν το μαντήλι (τσεμπέρι) και τα τσαρούχια με φούντες (Βλάχου, 2000).

Για τις καθημερινές εργασίες η φορεσιά ήταν πολύ απλή, με πολύ λιγότερα ή και καθόλου κεντήματα. Για σιγκούνι φορούσαν τη φλοκάτα, φτιαγμένη όπως το σιγκούνι με τα φλότα από τη μέσα μεριά. Το μαντήλι και η ποδιά ήταν πολύ απλά και δεν τα στόλιζαν σχεδόν καθόλου (Τζόκας, 2004).

Η Α. αναφέρει « όταν παντρεύτηκα στο γάμο μου φορούσα κόκκινο κρυσταλλιζέ φόρεμα, καθημερινά φορούσα σιγκούνι ».

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΟΥΛΙΩΤΩΝ

Το 1976 με πρωτοπόρο τον ιατρό Αθανάσιο Αθανασόπουλο, από το Ζωτικό και άλλους συντοπίτες όπως: ο Δημήτριος Κωλέτσης δάσκαλος από τα Πλατάνια, ο Άλκης Χήτος επιχειρηματίας από το Ασπροχώρι, ο Κώστας Βλάχος τυπογράφος από την Έλαφο, ο Σπύρος Μαρκόπουλος δάσκαλος από την Αχλαδέα, ο Νίκος Αλεξίου δάσκαλος από Πλατάνια όπως και ο Δημήτριος Αλεξίου και άλλα μέλη ιδρύουν τον πολιτιστικό Σύλλογο Σουλιωτών με πρόεδρο τον Αθανασόπουλο και έδρα τα Ιωάννινα (Μαρκόπουλος, 2001).

Οι δραστηριότητες των μελών του συλλόγου έχουν σκήπτρο και αφετηρία το Σούλι και την ευρύτερη περιοχή. Σύμφωνα με τον Τζόκα, χοροδιδάσκαλο του χορευτικού, ο σύλλογος είναι κυρίως λαογραφικός αλλά και πολιτιστικός με παρεμβάσεις στο πολιτιστικό γίνεσθαι της περιοχής. Συνεχίζοντας αναφέρει ως κύριο στόχο τη διάσωση και έπειτα τη διάδοση των ηθών και των εθίμων όπως και τη μεταλαμπάδευση της μουσικοχορευτικής παράδοσης της Σουλιώτικης Συμπολιτείας.

Ο σύλλογος έχει καταγράψει την Σουλιώτικη μουσικοχορευτική παράδοση μετά από μία ενδελεχή έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην περιοχή τόσο από τα πρόσωπα που απαρτίζουν το Δημοτικό Συμβούλιο όσο και από τον ίδιο το χοροδιδάσκαλο. Η προσπάθεια αυτή συνεχίζεται μέχρι και σήμερα όπου βρίσκονται στη διαδικασία παραγωγής ενός μουσικοχορευτικού λευκώματος και ενός DVD από την περιοχή της Σουλιώτικης Συμπολιτείας. Όπως μας αναφέρουν στις συνεντεύξεις η παραπάνω εργασία μελετάται με πάρα πολύ προσοχή από τον χοροδιδάσκαλο και μια ομάδα μουσικολόγων και λαογράφων ώστε να γίνουν όσο το δυνατό λιγότερα λάθη.

Πρώτη φορά τα χορευτικά συγκροτήματα του συλλόγου εμφανίζονται πρώτη φορά, την άνοιξη του 1976 στις γιορτές του Σουλίου, πάνω στον ιερό χώρο με εθελοντές οργανοπαίκτες τον αείμνηστο Νικόλα Χαλκιά με το κλαρίνο του και συμπαίκτες, τα αυτοδίδακτα παιδιά του. (Μαρκόπουλος, 2001).

Χωρίς ηγεία απέδωσαν ξεκάθαρα παραδοσιακά, ιστορικά σουλιώτικα τραγούδια. Οι χορευτές; Μας στέλνουν μηνύματα λαμπρής δόξας στον Ελληνικό χώρο και ευκαιριακά στο εξωτερικό σαν διπλωμάτες πρεσβευτές (Μαρκόπουλος, 2001).

Σήμερα πρόεδρος του συλλόγου είναι ο Δημήτριος Παππάς από το Παλαιοχώρι Μπότσαρη, αντιπρόεδρος ο Παναγιώτης Λίγκας από τη Βάρδα, γραμματέας ο Νικόλαος Στράτης από το Σιστρούνι, έφορος η Ρούλα Μπέλλου από το Ζωτικό και μέλη είναι: ο Βαγγέλης Κολιάκης από την Αχλαδέα, ο Δημήτρης Ζιώγας από τη Μπεστιά και η Ναταλία Παππά από το Σούλι.

Στο σύλλογο λειτουργούν εννέα τμήματα στα οποία οι ηλικίες ξεκινούν από έξι χρόνων και φτάνουν μέχρι σε αρκετά μεγάλους ηλικίας ανθρώπους που τους αρέσει ο χορός. Πολλοί από τους χορευτές κατάγονται από την περιοχή της Λάκκας Σουλίου χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αναιρείται και η συμμετοχή χορευτών από άλλες περιοχές.

Ο σύλλογος Σουλιωτών σε μία από τις εμφανίσεις του στην περιοχή του Σουλίου

ΙΣΤΟΡΙΚΟ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Από το 2003 έχει ιδρυθεί και λειτουργεί ιστορική - λαογραφική και περιβαντολογική εταιρεία με έδρα το Σιστρούνι. Αφορά την περιοχή της Σουλιώτικης Συμπολιτείας και εκπροσωπεί τα εξήντα έξι χωριά μετά το Σούλι.

Η εταιρεία αυτή είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του Νικόλαου Στράτη. Μάλιστα στεγάζεται σε ιδιόκτητο χώρο του ίδιου.

Σκοπός αυτής σύμφωνα με τον Στράτη είναι η αναζήτηση και η καταγραφή της ιστορικής και λαογραφικής παράδοσης των προγόνων μας. Στο μουσείο παρουσιάζονται ιστορικά και λαογραφικά αντικείμενα αλλά μεγαλύτερη σημασία για τον ίδιο έχει η συγκέντρωση καθώς και η παρουσίαση φωτογραφικού υλικού από την ευρύτερη περιοχή της Λάκκας Σουλίου.

Εσωτερική άποψη του μουσείου.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΑΙ ΧΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Τα τραγούδια που ακολουθούν είναι από τα βιβλία των: Διαμάντη, 2001.
Μουσελίμη, 2000. Κομπίνα, 1998. Μαρκόπουλου, 1993.

Α)Τραγούδια του τραπέζιού

1) Βγήκαν κλέφτες στα βουνά

Βγήκαν κλέφτες στα βουνά, κι άλογα δεν ήρανε,
για να κλέψουν άλογα, προβατάκια πήρανε.

Και πάνε, πάνε, πάν, Τα πήρανε (άιντε μανούλα μ' πάν!)

Πήραν και το λάγιο αρνί,
πουχε το χρυσό μαλλί,
τασημένο χαϊμαλί.

Και πάνε, πάνε, πάν τα πήρανε (άιντε μανούλα μ', πάν!)

2)Της Τζαβέλλαινας

Κορίτσια από τα Γιάννενα, γριά Τζαβέλαινα,
ωρέ νυφάδες από το Σούλι.

Τα μαύρα να φορέσετε, στα μαύρα να ντυθείτε.

Το Σούλι θα χαρατσωθεί, χαράτσι θα πληρώσει. Τζαβέλαινα σαν τάηκουσε βαριά της
κακοφάνει. Παίρνει και ζώνει τα' άρματα, βάνει και το ντουφέκι.

Και παίρνει δίπλα τα βουνά, δίπλα τα κορφοβούνια.

- Που είστε, παιδιά Σουλιώτικα, παιδιά Σουλιωτοπαίδια.

Αρπάξτε τα ντουφέκια σας και τα βαριά σπαθιά σας.

Και βγάτε πάνω στα βουνά, ψηλά στα κορφοβούνια.

3) Ανάρια ανάρια τα 'ριχναν

Ανάρια-ανάρια τα 'ριχναν οι κλέφτες τα τουφέκια
γιατί είν' οι μαύροι λιγοςτοί, πεντέξι-οχτώ νομάτοι.
Κι ο καπετάνιος έλειπε με δυο με τρεις νομάτους.
Πάει να βαφτίσ' ένα παιδί να πιάσ' έναν κουμπάρο,
να το χει ο μαύρος γύρισμα στο πάει και στο έλα.
Κι εκεί που το βαφτίζανε κι εκεί που το μυρώναν,
ακούει τουφέκια κλέφτικα από τη συντροφιά του,
- «Κουμπάρα πάρε το παιδί, κουμπάρα μύρωσέ τον».

4) Η Δροσούλα

Ποιός είδε τέτοια θιάματα, παραξενιά μεγάλη
να κουβεντιάζουν τα βουνά, να θλίβονται οι κάμποι.
Ο Λιάκουρας της Λειβαδιάς κι η Γκιώνα των Σαλώνων
και τα Βαρδούσια τα ψηλά πόχουν τις καταβόθρες
π' αφάνισαν την κλεφτουριά και τους καπεταναίους.

Σε κάθε στίχο επαναλαμβάνεται «άει δροσούλα μ' 'αει»

5) Του Κίτσου η Μάνα

Του Κίτσου η Μάνα κάθονταν στην άκρη στο ποτάμι,
με το ποτάμι μάλωνε και το πετροβολούσε.
- «Ποτάμι για λιγότεψε, ποτάμι γύρνα πίσω,
για να περάσω αντίπερα στα κλέφτικα λημέρια,
πο' χουν οι κλέφτες σύναξη, πο' χουν το συναγώι».

Τον Κίτσιο τότε πιάσανε πάνε να τον κρεμάσουν.
Χίλιοι τον παν από μπροστά και δύο χιλιάδες πίσω
κι όλο ξωπίσω πήγαινε η δόλια του η μανούλα.

6) Καλώς ανταμωθήκαμε

Καλώς ανταμωθήκαμε εμείς οι ντερτιλήδες,
να κλάψουμε τα ντέρτια μας και τα παράπονά μας.
Κι αύριο καλές αντάμωσες, πάλι ν' ανταμωθούμε,
στον "Αι - Λιά στον πλάτανο, στις κρύες τις βρυσούλες,
πο 'χουν οι κλέφτες σύναξη κι όλοι οι καπεταναίοι,
πο 'χουν αρνιά και ψήνουνε κριάρια σουβλισμένα,
που 'χουν κι ένα γλυκό κρασί, όπου κερνούν και πίνουν
Κι ο καπετάνιος τους μιλάει κι ο καπετάνιος λέει:
- Για φάτε, πιέτε, βρε παιδιά, χαρείτε να χαρούμε
τούτο το χρόνο τον καλό, τον άλλο ποιός το ξέρει,
για ζούμε, για πεθαίνουμε, για σ' άλλον κόσμο πάμε.

7) Ποιός είδε ήλιο από βραδís

Ποιός είδε ήλιο από βραδís κι άστρο το μεσημέρι.
Ποιός είδε κόρη ανύπαντρη να πάνει με τους κλέφτες.
Δώδεκα χρόνους έκανε κανένας δεν την ξέρει.
Μια Κυριακή μια Πασχαλιά και μια καλήν ημέρα,
βγήκαν οι κλέφτες στο βουνό, να ρίξουν στο λιθάρι...
Κόπηκε το κομπόθηλο και βγαίν' ο κόρφος έξω.
Άλλος το λέγει μάλαμα κι άλλος το λέγει ασήμι

κι ένα κοντό κοντούτσικο μικροδαιμονισμένο

- «Αυτό δεν είναι μάλαμα, αυτό δεν είν' ασήμι, αυτό είναι κόρη ανύπαντρη που πάν με τους κλέφτες».
- «Πάρε κοντέ μ' την έμορφη πάρε τη μαυρομάτα».

8) Η Διαμαντούλα

Κάτω στα δασιά τα πλατάνια στην κρυόβρυση
Κάθονταν δυο παλικάρια και μια λυγερή.

Κάθονταν και τρώγαν και πίναν και κουβέντιαζαν

- Διαμαντούλα μ' τι 'νι' είσαι τέτοια κίτρινη;
Μήνα ο ίσκιος με πατάει μήτε φάντασμα
Με πατάει το παλληκάρι τα μεσάνυχτα.

9) Του Χατζή Γιώργη η ανεψιά

Του Χατζή-Γιώργη η ανεψιά, του Ρήγα θυγατέρα.
Για δεσ καμάρι που φορεί, για δεσ καμάρι που σέρνει
Κι απ' το φλουρί δε φαίνεται κι απ' το μαργαριτάρι.
Κι οι κλέφτες την αγνάντευαν από ψηλή ραχούλα.
«Σταθείτε, λεβεντάδες μου, σταθήτε παλικάρια.
Να λύσω-δέσω το παιδί να το γλυκοβυζιάξω.
Να το χορτάσω φίλημα, να το χορτάσω γάλα
για να 'ρθει η μάνα μ' να το βρεί να 'ρθει να το σιμάσει.

10) Η Αλεξάνδρα

- «Τι στέκεις μαραμένη, Αλεξάνδρα,

Άει τι στέκεις κλαμένη.
Μην είς' απ' τον αέρα, Αλεξάνδρα,
μην είς' απ' τη δροσιά».
- «Δεν είμ' απ' τον αέρα, βρε λεβέντη
Μόν' είμ' από τε σένα βρε λεβέντη
που μ' απαράτησες.
-Σα θέλεις έλα βράδυ, σα θέλεις το πρωί
κι αν θες το μεσημέρι, με βρίσκεις μοναχή.
Σο χω αρνί ψημένο κι ένα γλυκό κρασί».

11) Της τάβλας

(Τρεις μαυρομάτες μας κερνούν)

Σε τούτ' τη τάβλα που 'μαστε σε τούτο το τραπέζι
τρεις μαυρομάτες μας κερνούν και τρεις καλές κυράδες.
Η μια κερνάει με το γυαλί κι η άλλη με την κούπα
κι η τρίτη η μικρότερη μ' ένα ασημένιο τάσι
κέρνα μας ρούσα μ' κέρνα μας, κέρνα ώσπου να φέξει
όσο να σκάσει ο Αυγερινός να πάει η Πούλια γιόμα.

12) Της τάβλας

Σε τούτ' την τάβλα που 'μαστε σε τούτο το τραπέζι
τον Άγγελο φιλεύουμε και το Χριστό βλογάμε .
και την κυρά την Παναγιά την διπλοπροσκυνάμε,
να μας χαρίσει τα κλειδιά - κλειδιά του Παραδείσου,
ν' ανοίξω τον Παράδεισο να μπω να σεργιανίσω,
να ιδώ που κάθοντ' οι φτωχοί τσιαπού κάθονται οι πλούσιοι.
Δεξιά μεριά είν' η αρχοντιά κι αριστερά είν' η φτώχεια.

Φτωχοί βαστάν στα χέρια τους λαμπάδες αναμμένες
κι οι πλούσιοι βαστάν στα χέρια τους σακκούλες βουλωμένες.
Παρακαλούν οι πλούσιοι και λένουν εις τη φτώχεια.

B) γορευτικά τραγούδια

1) Στη βρύση στα Τσερίτσανα

Στη βρύση στα Τσερίτσανα πιο πάνω από το Σούλι
μπουλουμπασιάδες κάθονται κι όλο Μαργαριτιώτες
κι αγνάντευαν τον πόλεμο πως πολεμάει το Σούλι,
πως πολεμάει η Τζαβέλαινα σαν πρώτο παλικάρι.
Φέρνει φυσέκια στην ποδιά στουρνάρια στο ζωνάρι
και περπατάει λεβέντικα σαν άξιο παλικάρι.

2) Οι κλέφτες

Ωρέ οι κλέφτες εξουρί(νι)ζονταν - μωρέ
οι κλέφτες, μωρέν, οι κλέφτες.
Οι κλέφτες εξουρίζονταν και μπαρμπερίζονταν.
Οι κλέφτες εξουρίζονταν με το γυαλί γυαλίζονταν
Είχαν ξουράφια μαλαματένια. Ω! ποπώ οι κλέφτες!
Και βγήκαν και καρτέρεσαν.
Πέντ' έξι, οχτώ νομάτους.

3) Η Παπαδιά

Μια παπαδιά περατιανή πάεισε με τους λεβέντες.
Πάει κι ο παπάς από κοντά πάεισε παρακαλώντας.
Κοντοκαρτέρα παπαδιά κάτι να σε ρωτήσω.
Το που τ' αφήνεις τα παιδιά, το έρημο το σπίτι κλπ.

4) Σμαντάκα

Αϊ μωρ' Σμαντάκα
τη λεβεντιά σου να χα.
Αϊ εσύ κοιμάσαι. κ' εγώ νυστάζω
και συλλογιούμε κι αναστενάζω.
Ξύπνα Σαμαντάκα και φόρα τα τσαρούχια
στρίψε τη μουστάκα, γειά σου Σαμαντάκα.

5) Η Ρούσα Παπαδιά

Σαν παίρνω έναν κατήφορο στην άκρη στο ποτάμι.
Και το ποτάμι ήταν θολό, θολό κατεβασμένο.
Σέρνει λιθάρια ριζιμιά δέντρα ξεριζωμένα.
Σέρνει και μια γλυκομπλιά στα μήλα φορτωμένα.
Κι ανάμεσα στους κλώνους της δυο αδέρφια αγκαλιασμένα.
Κι αν δεν φιλιούνται ζωντανά φιλιούνται πεθαμένα.

6) Σιγανά βρέχει ουρανός

Σιγανά βρέχ' ο ουρανός σιγανός ψιχαλισμός.	και βαριά βαλαντωμένη - «Τ' έχεις κόρη μου και κλαις κι εμένανε δεν μου το Λες;
Σιγανά πάω κι εγώ την αγάπη μου να βρω.	- «Με μάλωσε η μάνα μου - και μ' έδειρ' ο πατέρας μου»".
- Και τη βρίσκω Λυπημένη	

7) Μπαίνω μεσ τ' αμπέλι

Μπαίνω μεστ' αμπέλι σαν νοικοκυρά
να κι ο νοικοκύρης που έρχεται κοντά
Έλα νοικοκύρη να τρυγήσουμε
κόκκινα σταφύλια να πατήσουμε.

8) Καραγκούνα

Άιντε κάντε πέρα, πέρα να περάσω
άϊντε το χορό χορό σας μη χαλάσω
Γκούνα, Γκούνα Καραγκούνα άϊντε δε σου πρέπει.
σου πρέπει η σεγκούνα.

Άμ' πως δα άμ' τ' είδα την προκοπή σου είδα.

Άϊντε θα πουλή, πουλήσω τα κατσίκια
άιντε να σου φτιά' σου φτιάξω σκουλαρίκια.
Γκούνα Γκούνα Καραγκούνα άϊντε, δε σου πά σου πάει η σεγκούνα
Αμ πως δα αμ' τ' είδα καν' α καλό δεν είδα.
Άιντε θα πουλή πουλήσω και τα γίδια
άιντε να σου πα, σου πάρω δαχτυλίδια

10) Ο Ντελή Παπαλεβέντης

Κούγω τον άνεμο κι αγά - μωρέ παπά, ντελή παπά
τον κούγω και μαλώνει - ντελή - παπά λεβέντη.
Με τα βουνά εμάλωνε με τα βουνά μαλώνει
με τα βουνά των Γρεβενών τα πεύκα του Μετσόβου.
Εσείς καλά τον ξέρετε αυτόν τον Παπα - Γιώργη.
που 'ταν μικρός στα γράμματα μικρός στα πινακίδια
και τώρα βγήκε αρματωλός, αρματωλός και κλέφτης.
Όλα τα κάστρα πάτησε κι όλα τα μοναστήρια
το μοναστήρι στους Αγιούς δε μπόρεσε να πάρει
τριγύρω γύρω το 'φερνε και σκάλα δεν του βρίσκει.
Το γούμενο εφώναξε να τον ξομολογήσει
- Κατέβα κάτω, γούμενε, να με ξομολογήσεις
για να σου πω τα κρίματα όσα χω καμωμένα.

11) Του Δήμου

Αυτά τα μάτια, Δήμο, τα 'μορφα σου,
Τα φρύδια τα γραμμένα με κάνουν κι πεθαίνω.
Αυτά με κάνουν, Δήμο, κ' αρρωστώ,
Με κάνουν κι πεθαίνω.
Για βγάλε, Δήμο, το σπαθάκι σου,
Και κόψε τον λαιμό μου
Και μάσε, Δήμο, και το αίμα μου,
Σ' έναν χρυσόν μαντίλι
Σύρε το, Δήμο, στα εννεά χωριά,
Στα δέκα βιλαέτια.
Κι αν σε ρωτήσουν, Δήμο τι είναι αυτό;

Το αίμα της αγάπης.
Γειά σ' αγάπη μ' γειά σου.

12) Ο Κωσταντάκης

Αχ, ο Κωσταντάκης άιντε κι ο Κωσταντάς
Αι κι ο Μικροκωσταντάκης κωσταντάκη μου
άιντε κι ο μικροκωσταντίνος λεβεντάκη μου.
Ο Κωσταντής, ο Κώσταντας κι ο Μικροκωσταντάκης.
Τρεις χρόνους επερπάταγε να βρει καλή γυναίκα.
Να βρει ψηλή, να βρει λιγνή, να βρει καγκελοφρύδα.
Βρήκε ψηλή, βρήκε λιγνή, βρήκε καγκελοφρύδα.
Τρεις χρόνους κάνει τα προικιά και τρεις τα πανωπροίκια.
Έρθε η ώρα της χαράς κι η ώρα να την πάρουν.

13) Τρία καλά είν' στο ντουινιά

Τρία καλά είναι στον ντουινιά και στον απάνω κόσμο
η νιότη και η λεβεντιά και το καλό κορίτσι
Τ ακούτε σεις ανύπαντρες και σεις καλοί λεβέντες
Πλούτη να μη ζηλέψετε, φλουριά μη λιμπιστείτε,
γιατί τα ζήλεψα κι εγώ και πήρα ένα βαρέμη.
Σήκω βαρέμη μ' άλλαξε, στην εκκλησιά να πάμε.
Κι αυτός μου λέει: «Δεν μπορώ»....
Του στρώνω στρώμα μάλλινο, μου λέγει: «Μ αγκιλώνει»
Του στρώνω στρώμα πάνινο, μου λέγει: «Με κρυώνει».

14) Ο Μενούσης

Ο Μπερμπίλης, ο Μενού-σης κι ο Μεμέτ-Αγάς.
Σε κρασοπουλειό πηγαίνουν για να φαν, να πιουν.
Κι που τρώγαν, κει που πίναν, κει που γλένταγαν,
κάτι πέσαν σε Κουβέντα για τις όμορφες.
- Όμορφη γυναίκα πόχεις, βρε Μενούσαγα!
- που την είδες, που την ξέρεις και τη μολογάς:
- Ψες την είδα στο πηγάδι που παίρνε νερό.
Και της δίνω το μαντίλι και μου το 'πλυνε.
Και τις είπα δυο λογάκια και τα δέχτηκε.

- Αν την είδες και την ξέρεις, πες μας τι φορεί.
 - Ασημένιο μεσοφόρι με χρυσό κουμπί.
- Ο Μενούσης μεθυσμένος πάει, την έσφαξε.
Το πρωί ξεμεθυσμένος πάει, την έκλαιγε.
 - Σήκω πάπια, σήκω χήνα, σήκω νεραντζιά.
 - σήκω λούσου και χτενίσου κι έμπα στο χορό.
- Να σε δουν τα παλικάρια να μαραίνονται
Να σε δω κι εγώ, ο καημένος, να σε χαίρομαι

15) Τα μάγια

Ανάθεμα ποιος μου 'ριξε τα μάγια στο πηγάδι
και μάγεψε τον άντρα μου και θέλ' να με χωρίσει.
Κι αν με χωρίσεις, άντρα μου, εσύ θα μετανιώσεις.
Στις δύο στις τρεις θα λούζομαι, στις τέσσερις θ' αλλάζω
και μεσ' στις δεκατέσσερις, άλλον άντρα θα πάρω.

Θα φκιάξω το σπιτάκι μου, αντίκρ' απ' το δικό σου
να μπαινοβγαιν' ο άντρας μου για σκάσιμο δικό σου.

16)Της ξενιτιάς

Ξενιτεμένο μου πουλί και παραπονεμένο
η ξενιτιά σε χαίρεται κι εγώ χω τον καημό σου.
Τι να σου στείλω, ξένε μου, αυτού στα ξένα που είσαι.
Σου στέλνω μήλο σέπεται κυδώνι μαραγκιάζει.
Σου στέλνω και το δάκρυ μου σ' ένα χρυσό μαντίλι
Το δάκρυ είναι καυτερό και καίει το μαντίλι.

17)Τι να σου στείλω ξένε μου

Καρδιά με δεκαοχτώ κλειδιά και τα κλειδιά παρμένα.
Τα χέρια πόχουν τα κλειδιά είναι ξενιτεμένα.
Ξενιτεμένο μου πουλί, χρυσό μου χελιδόνι.
Τι να σου στείλω ξένε μου αυτού στα 'ξένα που 'σαι;
Να στείλω μήλο σέπεται, κυδώνι μαραγκιάζει.
Να στείλω και το δάκρυ μου σε ένα χρυσό -μαντίλι.
Το δάκρυ μου είναι καυτερό και καίει το μαντίλι.

18)Το πουλάκι

Τούτο το -μωρέ παιδιά μου τούτο το Καλοκαιράκι
Τούτο το Καλοκαιράκι κυνηγούσα ένα πουλάκι.
Κυνηγούσα. προσπαθούσα να το πιάσω δε μπορούσα.
Κι έσπασα την ξόβεργα μου κι ήρθε το πουλί κοντά μου.
Μόν' τους κόπους μ' όλους χάνω
Έπαιψ' από το κυνήγι
και με τα καμώματα μου
τόβαλα 'ς στην αγκαλιά μου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξίου, Ν. (1993). *Λάκκα Σούλι*. Ιωάννινα Εκδόσεις Δουβάλη – Αποστόλου.
- Αραβαντινού, Π. (1984). *Περιγραφή της Ηπείρου*. Μέρος Α΄. Ιωάννινα Εκδόσεις εταιρείας Ηπειρώτικων μελετών.
- Αραβαντινού, Π. (1984). *Περιγραφή της Ηπείρου*. Μέρος Β΄. Ιωάννινα Εκδόσεις εταιρείας Ηπειρώτικων μελετών.
- Αραβαντινού, Π. (1984). *Περιγραφή της Ηπείρου*. Μέρος Γ΄. Ιωάννινα Εκδόσεις εταιρείας Ηπειρώτικων μελετών.
- Βλάχου, Π. (2000). *Ελαφος Λάκκας Σουλίου*. Ιωάννινα Εκδόσεις Τσόλη.
- Βρέλλη – Ζάχου, Μ. (1999). *Χειρόγραφα λαογραφίας*. Ιωάννινα Εκδόσεις Δουβάλη – Αποστόλου.
- Διαμάντης, Ε. (2001). *Το σημερινό Σούλι*. Αθήνα.
- Κομπίλας, Γ. (1998). *Από τα ιστορικά του Σουλίου*. Εκδόσεις Δούβαλη – Αποστόλου. Ιωάννινα Εκδόσεις Δουβάλη – Αποστόλου.
- Κωλέτση, Δ. (1990). *Τα Τσερίτσανα*. Ιωάννινα Εκδόσεις Τσόλη.
- Λουτζάκη, Ρ. & Άντζακα, (1999). «Ο χορός στην Ελλάδα». Εκδοτική Αθηνών.
- Λουτζάκη, Ρ. (1992). «Για μία ανθρωπολογία του χορού». Ναύπλιο.
- Μάργαρη, Β. (1998). *Δρόμοι και τόποι της Ηπείρου*. Ιωάννινα.
- Μαρκόπουλου, Σ. (2001). *Ανοιχτοί δρόμοι σελίδες από τη Λάκκα Σούλι*. Ιωάννινα.
- Μαρκόπουλου, Β. (1993). *Η λατρεία της Παναγίας και η ζωή των κατοίκων του χωριού Αχλαδέα Λάκκας Σουλίου*. Ιωάννινα.
- Μουσελίμη, Σ. (2000). *Ηπειρώτικος γάμος*. Αθήνα Πλοηγός.
- Μουσελίμη, Σ. (2001). *Η Λάκκα του Μπότσαρη*. Β΄ έκδοση. Ιωάννινα Δουβάλη – Αποστόλου.
- Μουσελίμη, Σ. (1999). *Έρχομαι από το Σούλι*. Γ΄ έκδοση. Αθήνα Πλοηγός.
- Μπέλλος, Γ. (2004). «Μουσική και χορός, αναφορά σε ρυθμούς της Ηπείρου». 4^ο Συμπόσιο χορού. Ιωάννινα.
- Σανδρής, Β. (1998). *Σούλι οδοιπορικό στον τόπο και την ιστορία*. Αθήνα Ελληνικά γράμματα.

Τζόκας, Π. (2004). Θεσπρωτία- Σούλι – Βόρειος Ήπειρος – Πωγώνι. 4^ο Συμπόσιο χορού. Ιωάννινα.

Φαγκρίδας, Α. (2004). *Σούλι το ορμητήριο του προεπαναστατικού αγώνα*. Προεπισκόπιο.

Φυτράκης, Τ. (1991). *Μικρό Ελληνικό λεξικό*. Αθήνα Αρμονία.